Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1919 kl. 1 e. m.

Första särskilda utskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 358 med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner, dels Kungl. Maj:ts proposition nr 354 med förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

Närvarande: Herrar Holmquist, Swartz, Trygger, Hellberg, Olof Olsson, Hammarström, Clason,*) Alexanderson, Dahl, Boberg, von Sneidern,*) Hallén, Pettersson i Bjälbo, Möller,*) Nilsson i Antnäs, Vennerström, Bengtsson i Norup, Söderberg, Hedlund och Moberger.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till utskottets handläggning har från båda kamrarna hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 358, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade utdraget av i statsrådet fört protokoll över justitieärenden den 21 mars 1919, till prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Kungl. Maj:ts proposition nr 358.

Förslag

Förslag till grundlagsändringar.

till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri.

§ 6.

1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal av etthundrafemtio väljas av landstingens ledamöter och särskilt utsedda elektorer

för de städer, som ej deltaga i landsting. Valet gäller för en tid av åtta år, räknade från januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett.

2. För val till första kammaren är riket indelat i valkretsar. Stockholms stad och Göteborgs stad utgöra var för sig en valkrets. Annan stad, som ej deltager i landsting, tillhör samma valkrets som det landstingsområde, vari staden förut ingått. Flera landstingsområden kunna sammanföras i en valkrets; men ej må landstingsområde delas å skilda valkretsar. Indelningen i valkretsar innehålles i vallagen.

3. För varje valkrets väljes efter folkmängden inom dess område en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondel av rikets folkmängd.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av stadgandet i 3 mom. bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, vara berättigade att vardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, varje valkrets enligt ovan angivna grunder äger utse, bestämmes vart tionde år av Konungen; dock må vad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskriven tid utöva riksdagsmannakallet.

6. Äro icke, då tillämpning skall ske av den i 5 mom. nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom kammaren, att valkretsar, för vilka ökning av antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande av rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i avseende å ordningen för sagda rättighets utövning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: att valkretsar, för vilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i 3 mom., äga företräde framför valkretsar, för vilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i 4 mom.; att bland sådana valkretsar, vilka på grund av stadgandena i 3 mom. äga välja ökat antal riksdagsmän, den har företrädet, för vilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, vars folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna; att bland sådana valkretsar, vilka jämlikt 4 mom. äga utse ökat antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för vilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande av före-

trädet dem emellan, detta skall avgöras genom lottning inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

7. Tillhöra flera landstingsområden samma valkrets och är i något av områdena landstingsmännens antal större än som skolat utses, därest den för annat landstingsområde inom valkretsen vid landstingsmannaval gällande grund blivit tillämpad, då skola ej flera av landstingsmännen i förstnämnda område deltaga i valet av riksdagsmän än att valmännens antal svarar mot nyssberörda grund; och skall förty, då riksdagsmannaval för valkretsen skall förrättas, landstinget i det område genom proportionellt val till sådant antal bland tingets ledamöter utvälja dem, som skola deltaga i riksdagsmannavalet. Varder landstingsman, som blivit utsedd till valman, förhindrad att fullgöra uppdraget, inkallas suppleant i den ordning, som beträffande förhinder för landstingsman i allmänhet gäller.

8. De i 1 mom. omförmälda elektorer utses för Stockholms stad och Göteborgs stad till lika antal med stadsfullmäktige samt för annan stad, som ej deltager i landsting, till det antal, som efter folkmängden i staden eller i de särskilda valkretsar, vari den för valet må vara indelad, svarar mot den beträffande landstingsmannaval i allmänhet gällande grund.

9. Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugusju års ålder. Valen äro omedelbara och, där två eller flera elektorer skola utses, proportionella. Varje röstande har lika röst. Vid val av elektorer skola jämväl utses suppleanter för dem. Närmare bestämmelser om elektorsval meddelas i vallagen.

10. Till elektor må endast den utses, som själv vid elektorsvalet äger rösträtt.

Elektor kan ej vara:

den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till elektor.

11. Omfattar valkrets för val av ledamöter i första kammaren flera län eller delar av flera län, åligger Konungens befallningshavande i det av dessa län, som Konungen bestämmer, att med allt, som med valet har samband, taga den befattning, som enligt vad därom är stadgat tillkommer Konungens befallningshavande.

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i åtta grupper. Denna indelning fastställes i vallagen.

2. Varje år under september månad skall inom en av de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande åttaårsperiod. Vilken ordning härvid skall iakttagas mellan grupperna, därom stadgas i vallagen.

3. Har Konungen — — — utgången av den åttaårsperiod, för vilken — — — tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman avgått före åttaårsperiodens slut, — — — i vallagen sägs. Skall — — — återstående tiden.

5. Skall plats, när åttaårsperioden — — — varde under åttonde året av sagda period, — — — löpande åttaårsperiod för samma valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman avgått före åttaårsperiodens slut, — — — till årets slut.

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

a) den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

b) den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

c) den som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse — — — inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i andra kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt — — — någon av dessa.

§ 21.

Riksdagsman — — — tre lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att avsäga sig riksdagsmannauppdrag, även om icke något av nu nämnda skäl är för handen.

Avsägelse — — — Konungens befallningshavande.

Övergångsstadgande.

Det år, varunder lagtima riksdag först sammanträder efter nya val i hela riket till andra kammaren, förrättade efter den 1 april 1919, kallas här nedan första valåret.

Riksdagsman i första kammaren, som är vald med tillämpning av de före första valåret gällande stadganden, äger ej med sin befattning fortfara längre än till utgången av nämnda år. Inträffar dessförinnan ledighet, skall sådan, med tillämpning av nyssnämnda stadganden, fyllas för den återstående tiden.

Val till första kammaren skall i hela riket förrättas under första valåret i september månad i den ordning, som för val, grundat på stadgandena i 7 § 2 mom., är föreskriven. För den grupp av valkretsar, vilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, gäller valet de åtta åren närmast efter första valåret, men för annan grupp för tiden från och med året närmast efter första valåret till ingången av gruppens närmaste åttaårsperiod.

Förordnar Konungen om nya val till första kammaren, innan val i åttonde gruppen förrättats för åttaårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som valt för åttaårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början av dess första åttaårsperiod.

Före ingången av september månad första valåret meddelar Konungen bestämmelse om antalet riksdagsmän i första kammaren för varje valkrets efter vad i 6 § 5 mom. sägs.

Förslag till lag om ändring av vallagen.

Vid propositionen var såsom bilaga fogat ett förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 (nr 36), avsett att i samband med definitivt antagande av ovan återgivna förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen föreläggas riksdagen. Förslaget var av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 (nr 36).

Härigenom förordnas, att 1, 2, 12, 13, 15, 16 och 26 §§ i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 skola erhålla följande ändrade lydelse, samt att efter 2 § skola införas tolv nya paragrafer, betecknade 2 a §—2 m §, av den lydelse här nedan angives:

1 §.

För valen till första kammaren indelas riket i nitton valkretsar, nämligen:

1. Stockholms stad.
2. Stockholms län och Uppsala län.
3. Södermanlands län och Västmanlands län.
4. Östergötlands län med Norrköpings stad.
5. Jönköpings län.
6. Kronobergs län och Blekinge län.
7. Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gottlands län.
8. Kristianstads län och Hallands län.
9. Malmöhus län med Malmö stad och Hälsingborgs stad.
10. Göteborgs stad.
11. Göteborgs och Bohus län.
12. Älvsborgs län.
13. Skaraborgs län.
14. Värmlands län.
15. Örebro län.
16. Kopparbergs län.
17. Gävleborgs län med Gävle stad.
18. Västernorrlands län och Jämtlands län.
19. Västerbottens län och Norrbottens län.

2 §.

Valkretsarna indelas i följande grupper:

första gruppen: första och tolfte	valkretsarna
andra gruppen: andra och nittonde	»
tredje gruppen: tredje och åttonde	»
fjärde gruppen: fjärde och adertonde	»
femte gruppen: femte, elfte och fjortonde	»
sjätte gruppen: sjätte, tionde och femtonde	»
sjunde gruppen: sjunde, trettonde och sextonde	»
åttonde gruppen: nionde och sjuttonde	»

2 a §.

Elektorer för stad, som icke deltager i landsting, väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, under vilket valet skett.

För Stockholms stad och Göteborgs stad tillämpas därvid den valkretsindelning, som gäller för val av stadsfullmäktige. Annan stad, som ej deltager i landsting, skall, därest folkmängden uppgår till minst 40,000 personer, indelas i valkretsar, med iakttagande därav, att i regel för varje valkrets kommer att utses minst fem, högst tio elektorer; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att område, som vid val av stadsfullmäktige utgör en valkrets, ej må på skilda valkretsar fördelas; att antalet elektorer varder i den mån så utan olägenhet kan ske lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar, så ock det antal elektorer, som skall för varje valkrets utses, fastställes efter ovan angivna grunder av Konungens befallningshavande.

2 b §.

Val av elektorer förrättas i samband med val av stadsfullmäktige sålunda att röstberättigad, som önskar utöva rösträtt vid båda valen, skall vid ett och samma tillfälle avgiva sin röst beträffande vartdera av dem.

Om överlåtande av rösträtt gäller vad för allmän rådstuga är stadgat.

I fråga om valsättet skall vad om val till stadsfullmäktige gäller äga motsvarande tillämpning; dock att å valkuvert skall vara tydligt anbragt ordet »Elektorsval» samt att, därest nämnda ord finnes anbragt å valsedel, detta icke skall föranleda vare sig att valsedeln ogillas eller att ordet anses utgöra eller tillhöra partibeteckning.

2 c §.

Rösterna sammanräknas på sätt för val av stadsfullmäktige är stadgat.

Sedan valet av elektorer blivit avslutat, skola suppleanter utses sålunda att för elektor, vald för grupp, som endast tilldelats en plats, företagas två nya sammanräkningar inom denna grupp samt att för varje annan elektor företages en ny sammanräkning inom den grupp, för vilken han blivit vald. Har elektor fått sig tillerkänd plats från flera grupper, anses han vald för den grupp, från vilken plats först tilldelats honom.

De nya sammanräkningarna skola ske i den ordning, vari elektorerna blivit valda. För varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga elektorns namn för själva elektorsvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall vid varje ny sammanräkning tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln. Den, som erhållit högsta röstetalet, är vald till suppleant.

Vid valtillfället skall, särskilt för varje elektor, bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna från den grupp, för vilken han valts, skola i hans ställe inkallas. Härvid iakttages, beträffande elektor, vald för grupp, som tilldelats endast en elektorsplats, att företräde tillkommer den av suppleanterna, som blivit tidigare vald, samt beträffande annan elektor, att suppleant, som utsetts genom den för elektorn företagna sammanräkning, intager plats framför annan suppleant, och att i övrigt företräde tillkommer suppleant, som blivit tidigare vald.

2 d §.

Mellan lika röstetal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

Hava elektorer icke blivit till föreskrivet antal valda, skall, för utseende av felande antal elektorer jämte suppleanter, nytt val ofördröjligen anställas.

Äro elektorer valda till vederbörligt antal, men ej lika många suppleanter, skall vid valet bero.

2 e §.

Vid avfattande av protokoll över elektorsval bör till ledning tjäna formulär, som av Konungen fastställes.

Samtliga valsedlar skola inläggas i förseglat omslag samt förvaras, till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda. Magistrat, som verkställt röstsammanräkning, åligger att utan lösen skyndsamligen låta tillställa var och en elektor och suppleant ett utdrag av valprotokollet, i vad det den ene eller andre rörer; gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde.

Valets utgång skall kungöras i den ordning, som i fråga om meddelanden från magistraten eljest är bruklig.

2 f §.

Är någon missnöjd med elektorsval, må han däröver hos Konungen anföra underdåniga besvär, och skall han vid förlust av talan sist inom en månad efter den dag då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till Konungens befallningshavande, som genom kungörelse, vilken i en eller flera av ortens mest spridda tidningar införes, utsätter viss kort tid, inom vilken underdånig förklaring över besvären må avlämnas till Konungens befallningshavande, varjämte Konungens befallningshavande från magistraten, som verkställt sammanräkningen, infordrar de avgivna valsedlarna samt övriga valet rörande handlingar. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländagått, har Konungens befall-

ningshavande att besvären jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga valet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända för att i Dess regeringsrätt föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall magistraten ofördröjligen underrättas.

2 g §.

Underrättelse, som i 2 f § sägs, kungör magistraten och inkallar, om icke i följd av besvär över valet annan person förklaras vara vald, till ordinarie elektor den suppleant, som enligt den vid valtillfället bestämda ordning bör i stället inträda.

Förklaras hela valförrättningen olaglig, föranstaltar magistraten om ofördröjligt företagande av nytt val. Vid det nya valet länder i tillämpliga delar till efterrättelse vad ovan om elektorsval stadgats.

2 h §.

Utträder stad ur landsting, skall val av elektorer första gången förrättas i samband med nästa allmänna val av stadsfullmäktige. Valet gäller för tiden från valförrättningens avslutande till utgången av fjärde kalenderåret näst efter det, varunder valet skett. Skall val till första kammaren äga rum för den valkrets, staden tillhör, innan elektorer sålunda blivit utsedda, skola de, som voro landstingsmän för staden vid tiden för dess utträde ur landsting, deltaga i valet i egenskap av elektorer.

2 i §.

Avgår elektor under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, tillkännagiver magistraten sådant i den ordning, vari meddelanden från magistraten pläga kungöras, och inkallar till ordinarie elektor den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

2 k §.

1. Utgör landstingsområde egen valkrets, förrättas val till första kammaren, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen, av landstinget vid lagtima möte; skall val äga rum jämlikt föreskrifterna i 7 § 3—6 mom. riksdagsordningen, sammanträder landstinget till urtima möte.

2. Omfattar valkrets ett landstingsområde jämte en eller flera städer, som ej deltaga i landsting, bestämmer Konungens befallningshavande tid och ställe för valet. Val, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen, skall utsättas att äga rum i samband med landstingets lagtima möte, dock tidigast å andra dagen för mötet.

I fall, varom i detta mom. sägs, låter Konungens befallningshavande i god tid före valet tillkännagiva tid och ställe för valförrättningen i länskungörelserna ävensom meddela underrättelse till magistrat i stad, som tillhör valkretsen och ej deltager i landsting. Magistraten låter personlig kallelse till valet minst åtta dagar förut tillställas envar för staden utsedd elektor.

3. Tillhöra landstingsområden inom samma valkrets olika län, bestämmer Konungen tid och ställe för valet. Konungens befallningshavande i vart och ett av länen inom valkretsen utfärdar kungörelse om valet och meddelar, där inom länet finnes stad, som ej deltager i landsting, magistraten i sådan stad underrättelse för delgivande av kallelse, varom i 2 mom. sägs.

Inträffar för landstingsområde fall, varom i 6 § 7 mom. riksdagsordningen förmäles, sammanträder landstinget, där så erfordras, i god tid före valet till urtima möte för utseende av valmän såsom i nämnda mom. sägs.

4. Utgör stad egen valkrets, bestämmer Konungens befallningshavande dag för valet och underrättar magistraten i staden. Magistraten utfärdar i god tid före valet kungörelse, däri valmännen kallas att å utsatt tid och ställe sammanträda för valets förrättande, samt låter delgiva envar elektor personlig kallelse såsom i 2 mom. sägs.

2 l §.

Skall val, efter ty i 2 k § är föreskrivet, äga rum vid annat tillfälle än under landstingsmöte, och inträffar för landstingsman sådant hinder, att han ej kan till valet sig inställa, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta Konungens befallningshavande i länet, vilken till deltagande i valet inkallar suppleant efter vad beträffande landsting är stadgat.

Är elektor för stad förhindrad att inställa sig till val, skall han ofördröjligen underrätta magistraten i staden, som till deltagande i valet inkallar vederbörande suppleant.

2 m §.

Omfattar valkrets ej flera landstingsområden än ett, är landstingets ordförande valförrättare. Ingå flera landstingsområden i valkretsen, är valförrättare den till levnadsåren äldste av de ordförande i landsting, som deltaga i valet. I stad, som utgör egen valkrets, förrättas valet inför magistratens ordförande.

Valmännen utse inom sig erforderligt antal personer att biträda valförrättaren.

12 §.

Vid valet — — — — riksdagsmännens namn.

De avgivna valsedlarna — — — — gjorda anteckningar och valprotokollet ofördröjligen insändas till den Konungens befallningshavande, som enligt vad i riksdagsordningen stadgas har att taga befattning med valet. Sker insändande med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

13 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrives av valförrättaren jämte två av valmännen. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»I kraft av det riksdagsmannaval som i» N. N. »valkrets blivit den — — — — (dag, månad, år) — — — — förrättat, varder» N. N. »härigenom befullmäktigad att för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller där valet skett enligt 7 § 3—6 mom. riksdagsordningen: »för

tiden till den 1 januari år — — —») »vara ledamot av riksdagens första kammare.» Ort och tid.

15 §.

Vid förrättning — — — — sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit för» N. N. »valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med — — — — fullmakt». Ort och tid.

16 §.

Finnes i fall, som i 14 § avses, — — — — lediga platsen.

Omfattar valkretsen landstingsområden, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som förrättar röstsammanräkningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för ledighetens fyllande.

26 §.

Röstlängd upprättas före den 25 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år. Envar sådan — — — i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugutre år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter — — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält. Elektorer för städer, som ej deltaga i landsting, skola genom särskild valförrättning under nästpåföljande maj månad utses för tiden från valförrättningens avslutande till utgången av fjärde kalenderåret näst efter det år, varunder valet skett. Kallelse till valet utfärdas och kungöres i den ordning, som i fråga om val av stadsfullmäktige gäller.

Kungl. Maj:ts proposition nr 354.

Till utskottet har vidare — jämlikt kamrarnas beslut av den 9 april, att den ursprungligen till konstitutionsutskottet hänvisade propositionen nr 354 skulle remitteras till första särskilda utskottet — genom skrivelse från konstitutionsutskottet av den 24 april överlämnats nämnda proposition, däri Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av i statsrådet fört protokoll över justitieärenden den 21 mars 1919 till prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag till grundlagsändringar.

Förslag

till

ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar — — — — hädanefter riksdagen. Den fördelas i två kamrar, vilkas ledamöter väljas på sätt stadgas i riksdagsordningen och särskilda av Konungen och riksdagen gemensamt stiftade lagar om val till riksdagen samt om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare. Kamrarna äga i alla — — — — sammankalla.

Hos urtima — — — — sammanhang.

Riksdagsordningen.

§ 18.

Valen — — — — röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen och i lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som genom frånvaro från valdistriktet till följd av yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att personligen inställa sig vid valtillfället, må, i den utsträckning och under de villkor, som stadgas i lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, utan sådan inställelse avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning, som stadgas i nyssnämnda lag, avgiva valsedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar, vallagen och lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare ävensom stadgan om val till riksdagens utskott samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande över de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor och frågor rörande någon av övriga nyssnämnda författningar.

Vid propositionen voro såsom bilagor fogade dels ett förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 (nr 36), dels ett förslag till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, bådadera avsedda att i samband med definitivt antagande av ovan återgivna förslag till ändrad lydelse av regeringsformen och riksdagsordningen föreläggas riksdagen. Dessa förslag voro av följande lydelse:

Förslag till lag om ändring av vallagen.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 (nr 36).

Härigenom förordnas, att 49, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 63 och 66 §§ i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 skola i nedan intagna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

49 §.

Envar — — — — — — — — — — — — — valkuvert.
I vallokalen — — — — — — — — — — — — iakttagas.
Efter — — — — — — — — — — — — — utövats.

Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej emottaget.

Valman, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid omröstningen anlita den, han själv därtill utser.

50 §.

Röstberättigad gift man eller kvinna, som vill vid valet avgiva valsedel för andra maken på grund av lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, avlämne vid förrättningen till ordföranden den försändelse, vari valsedeln är innesluten.

Sedan ytterkuvertet brutits och ordföranden förvissat sig om att den, som enligt förklaringen å ytterkuvertet inlagt valsedeln i innerkuvertet, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att försändelsen avlämnats av behörig person, ävensom tillsett, att innerkuvertet är omärkt, skall ordföranden stämpla detsamma. Därefter nedlägges innerkuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Innerkuvert, som är å utsidan märkt, varde ej mottaget.

51 §.

Där ej annat föranledes av bestämmelserna i lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, må rösträtt utövas allenast i den ordning, som nu är sagd.

56 §.

Det — — — — — — — — — — — — — — — felas.

Då försändelse ankommit till Konungens befallningshavande på grund av lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, skall anteckning därom göras i ett protokoll, som för ändamålet upplagts. Försändelserna förvaras under lås.

57 §.

Å — — — — — — — — — — — — — — — röster.

De från valförrättarne insända protokollen över röstningen — — — — — — — — — valet.

De försändelser, som ankommit på grund av lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, räknas och antalet jämföres med det över sådana försändelser förda protokollet. Försändelse, vartill begagnats annat ytterkuvert än i sagda lag § 11 stadgas, vare ogill.

Förekommer ej särskild anledning att antaga, att dylik försändelse efter tillslutandet blivit öppnad, öppnas ytterkuvertet. I annat fall lämnas det oöppnat. Sedan innerkuverten jämte åtföljande dokument uttagits ur de öppnade ytterkuverten, granskas dokumenten och innerkuverten, varvid ock uppgifterna om avsändarna jämföras med röstlängden. Befinnes icke härvid, att den, som avgivit valsedel, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och att han är behörig att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel, eller befinnes, att han inför valförrättare utövat rösträtt eller att de i fråga om innerkuverts och valsedels beskaffenhet eller valsedelns avgivande meddelade föreskrifter överträtts eller att innerkuvertet är märkt, lämnas detta oöppnat; om mer än ett kuvert

härrör från samma valman, lämnas de alla oöppnade. Eljest antecknas vid valmannens namn i röstlängden, att rösträtten utövats, och kuvertet skiljes från dokumentet. Finnas flera sådana kuvert, skola de blandas om varandra och nedläggas i en urna.

58 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten, upplästs, de innerkuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna samt valsedlarna uttagits ur dessa kuvert och valkuverten och granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen giva anledning.

59 §.

Ogill — — — — — — — — — — — — — — namnen. Finnas i ett kuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshavande föra protokoll, i vilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar avgivits inför valförrättaren i varje valdistrikt, huru många försändelser ankommit på grund av lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, hur många innerkuvert, som öppnats, och huru många giltiga och ogiltiga valsedlar, som innehållits i dessa kuvert, de olika grupper, i vilka — — — — — — — gäller.

66 §.

Fullmakt — — — — — — — — — — — — — lydelse:

»Vid röstsammanräkning, som den ..... (dag, månad, år) ..... hållits för ..... (valkretsens namn) ..... Ort och tid.»

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält.

Förslag till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare.

Förslag

till

Lag

om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare.

Härigenom förordnas som följer:

Om väljare, som på grund av yrke eller tjänst äro förhindrade att inställa sig.

§ 1.

Under de villkor och i den ordning, som här nedan stadgas, äger väljare rätt att avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare utan inställelse inför valförrättare, därest hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen i det valdistrikt, i vars röstlängd väljaren är uppförd, möter på grund av nödvändigt uppehåll utom valdistriktet antingen för utövande av militärtjänst, från vilken han icke för deltagande i valet kunnat erhålla befrielse, eller för utövande av sådant yrke eller sådan allmän tjänst, som regelmässigt medför vistande utom valdistriktet. Hinder, varom ovan förmäles, skall styrkas på sätt i § 6 stadgas.

Rätt, som nu är sagd, tillkommer icke valman, som vistas å utrikes ort, därest han, vid tiden för valet i förutnämnda valdistrikt, varit under mer än fyra år i följd frånvarande från riket och icke vid valsedelns avgivande tillhör besättningen å svenskt fartyg.

§ 2.

Till val på grund av § 17 riksdagsordningen må valsedel icke av valman, som i § 1 här ovan omförmäles, avgivas tidigare än den 1 september det år valet äger rum. Till annat val må valsedel icke avgivas tidigare än dagen för Konungens befallningshavandes kungörelse om valet.

Valsedel anses vara avgiven den dag, det i § 6 omförmälda vittnesintyget underskrives.

§ 3.

Vill någon, som vistas inom riket, avgiva valsedel i enlighet med vad i § 1 medgives, skall han därvid anlita vittne, på landet nämndeman eller ordförande eller ledamot i valnämnd eller kommunalnämnd samt i stad tjänsteman,

som av magistraten förordnas. Ordförande och ledamot i valnämnd och kommunalnämnd vare pliktiga att, när de därom anmodas, tillhandagå väljare såsom nu är sagt.

I fråga om viss grupp av valmän äge Konungen förordna, att annat vittne, än ovan nämnts, må kunna i angivna hänseende anlitas.

Är väljaren ej personligen känd för vittnet, åligge honom att styrka sin identitet antingen genom intygande av trovärdig person eller ock medelst prästbevis, debetsedel, arbets- eller sjöfartsbok eller annan tillfyllestgörande handling.

§ 4.

Väljare, som vill jämlikt § 1 avgiva valsedel utom riket, skall därvid såsom vittne anlita svensk konsul eller ock, där väljaren tillhör besättningen å svenskt fartyg, dettas befälhavare eller, i händelse av förfall för denne, hans närmaste man. De personer, som nu nämnts, vare pliktiga att, när de därom anmodas, tillhandagå väljare såsom nu är sagt.

Anlitar väljaren konsul såsom vittne och är han ej för konsuln personligen känd, skall hans identitet styrkas på sätt i 3 § sista stycket stadgas.

§ 5.

Förutom det vittne, som i § 3 eller 4 avses, äge väljare, där han så önskar, anlita ytterligare ett ojävigt vittne.

§ 6.

1. Innehar väljaren ej själv sådant innerkuvert jämte vidhängande blankett och sådant ytterkuvert, som i § 11 omförmälas, skall han av vittne, som han jämlikt § 3 eller 4 anlitar, erhålla dylika kuvert.

2. Väljaren skall i enrum inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

3. Därefter skall i vittnets eller, där två vittnen äro, i dessas närvaro å den innerkuvertet vidhängande blanketten tecknas nöjaktig upplysning angående de av väljarens yrke eller tjänst förorsakade omständigheter, som förhindra hans personliga närvaro vid valförrättningen i det i § 1 omförmälda valdistrikt, ävensom förklaring, att han frivilligt och i enrum inlagt sin valsedel i kuvertet och själv tillslutit detta. Vad sålunda tecknats å blanketten skall av väljaren egenhändigt underskrivas, med angivande tillika av yrke eller tjänsteställning, valdistrikt, som väljaren vid tiden för valet tillhör, och hemvist inom valdistriktet, så ock av de omständigheter i övrigt, angående vilka Konungen föreskriver, att uppgift härvid skall meddelas.

4. Det vittne, som väljaren jämlikt § 3 eller 4 anlitar, skall å blanketten vitsorda de omständigheter, vilka av väljaren angivits såsom förfallogrund. Nämnda vittne samt, där två vittnen äro, jämväl det andra vittnet skola å blanketten dels intyga, att väljaren egenhändigt skrivit sitt namn å blanketten såsom i tredje stycket sägs samt att han omedelbart dessförinnan befunnit sig i enrum, dels ock angiva dagen och orten för intygets meddelande.

5. Innerkuvertet med vidhängande blankett skall av väljaren, i vittnets eller, där två vittnen äro, i dessas närvaro, inläggas i ytterkuvert, som i första stycket sägs. Ytterkuvertet tillslutes och adresseras till den myndighet, som har att verkställa röstsammanräkning för den valkrets, väljaren vid tiden för valet tillhör. Därefter förses ytterkuvertet med anteckning, att det innehåller väljarens valsedel; och bör denna anteckning av väljaren underskrivas med angivande av hemvist inom valdistriktet.

6. Vittne, som jämlikt § 3 eller 4 är pliktigt att tillhandagå väljare så som där sägs, vare, då särskild anmodan därom framställes, skyldigt att ombesörja försändelsens befordran.

7. Överlämnas försändelsen åt allmänna posten, skall den rekommenderas.

Om äkta makar.

§ 7.

Röstberättigad gift man eller kvinna äger rätt att i den ordning, som här nedan sägs, genom andra maken, därest denna är röstberättigad, avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare.

§ 8.

Valsedelförsändelse, varom här nedan förmäles, må anordnas tidigast åtta dagar, innan valet skall äga rum.

§ 9.

Väljare, som vill jämlikt § 7 avgiva valsedel genom make, skall därvid anlita biträde av två ojäviga vittnen.

§ 10.

1. Valsedlar samt innerkuvert och ytterkuvert skola finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och kommunalnämnd, ävensom hos nämndemän, i stad hos magistraten, ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarne.

2. Väljaren skall i enrum inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

3. Därefter skall å särskilt ytterkuvert i närvaro av vittnena tecknas förklaring, att väljaren frivilligt och i enrum inlagt sin valsedel i innerkuvertet och själv tillslutit detta. Förklaringen skall av väljaren egenhändigt undertecknas med angivande tillika av det valdistrikt, han vid tiden för valet tillhör, och hans hemvist inom valdistriktet.

4. Vittnena skola å ytterkuvertet dels intyga, att väljaren egenhändigt undertecknat ovannämda förklaring samt att han omedelbart dessförinnan befunnit sig i enrum, dels ock angiva dagen och orten för intygets meddelande.

5. Innerkuvertet skall av väljaren i vittnenas närvaro inläggas i ytterkuvertet. Ytterkuvertet tillslutes och adresseras till valförrättaren i det valdistrikt, väljaren vid tiden för valet tillhör.

Allmänna bestämmelser.

§ 11.

Valsedlar skola vara av vitt papper utan kännetecken. Kuverten skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med stämpel, utvisande kuvertets ändamål. Ytterkuverten skola vara sinsemellan lika och av sådan storlek, att innerkuverten, vilka jämväl skola vara sinsemellan lika till storlek och beskaffenhet, bekvämligen kunna däri inneslutas. Blankett och innerkuvert, som i § 6 avses, skola sammanhänga med varandra.

§ 12.

Blanketter för uppgifter enligt § 6 så ock formulär till uppgifter enligt § 10 fastställas av Konungen. Blanketter samt innerkuvert och ytterkuvertet tillhandahållas genom statens försorg och på dess bekostnad.

§ 13.

För denna lags tillämpning erforderliga närmare föreskrifter meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Konungen anmält.

I sammanhang med de ovannämnda propositionerna har utskottet till behandling förehaft vissa i anledning av desamma väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen: *Motioner.*

dels de i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 358* väckta motionerna

i *första kammaren* nr 217 av herr *Gustaf Gustafsson*, nr 218 av herr *K. J. Ekman*, nr 219 av herr *Clason*, nr 222 av herr *Alkman* och nr 223 av herr *Lindhagen* samt

i *andra kammaren* nr 355 av herr *Molin* i Dombäcksmark, nr 378 av herr *Hansson* i Stockholm, nr 424 av herr *Norman* m. fl., nr 425 av herr *Kahlström* m. fl. och nr 434 av herr *Vennerström* m. fl.,

dels de i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 354* i *andra kammaren* väckta motionerna nr 407 av herr *Westman* och nr 415 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358.

I: 217 och II: 424.

I herr *Gustafssons* och herr *Normans* m. fl. sinsemellan likalydande motioner hemställes, att riksdagen — samtidigt med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i propositionen nr 358 — måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig prövning antaga en bestämmelse om sådan ändring i riksdagsordningen, att däri upptages föreskrift att valrätt vid landstingsmannaval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugusju års ålder.

I: 218.

Herr *Ekman* hemställer i sin motion, att riksdagen ville för sin del besluta, att § 6 mom. 1 och 9 i det av Kungl. Maj:t i propositionen nr 358 framlagda förslaget till ändrad lydelse av vissa paragrafer i riksdagsordningen skola erhålla följande lydelse:

Mom. 1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal av ett-hundrafemtio väljas av landstingens ledamöter och särskilt utsedda elektorer för de städer, som ej deltaga i landsting. Valet gäller för en tid av åtta år, räknade från januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett.

Valrätt vid val av landstingsmän och elektorer tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugusju års ålder. Rörande nu nämnda val i övrigt gäller vad, i fråga om val av landstingsmän, i förordningen om landsting samt, beträffande val av elektorer, här nedan och i vallagen är särskilt stadgat.

Mom. 9. Valen av elektorer äro omedelbara och, där två eller flera elektorer skola utses, proportionella. Varje röstande har lika röst. Vid val av elektorer skola jämväl utses suppleanter för dem.

I: 219.

Herr *Clasons* motion innefattar hemställan, att riksdagen, *i samband med* antagandet av det i kungl. propositionen nr 358 framlagda förslaget om införande av politisk rösträtt för kvinnor, måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse av § 24 riksdagsordningen:

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, dock att vid val till andra kammaren rösträtt på grund av fullmakt må utövas av röstberättigad gift man för hans hustru och av röstberättigad hustru för hennes man. Sådan fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

Uti herr *Alkmans* motion hemställes, att riksdagen, vid antagande av Kungl. Maj:ts proposition, nr 358, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till lagstadganden — vare sig i grundlagen eller i allmänna lagen eller tilläventyrs i bådadera — om straff för valfrihetens störande, valbestickning och röstköp, valförfalskning, valsvek och valpåtryckning samt liknande förbrytelser och förseelser eller försök därtill. I: 222.

Herr *Lindhagen* föreslår, att riksdagen, vid prövning av propositionen nr 358 med förslag bland annat till politisk rösträtt för kvinnorna, ville i motiven till sitt beslut uttala den förväntan, att det nya medborgarskapet må bliva ej en vara blott, om vilken partierna konkurrera i valmarknaden, utan en ny fostrande kraft att i och genom det nya samarbetet sätta humanitet i stället för våld och väld till ledstjärna för våra politiska strävanden. I: 223.

I herr *Molins* motion yrkas, att riksdagen må för sin del antaga följande ändrade lydelse av § 9 riksdagsordningen: II: 355.

»Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder.»

Herr *Hanssons* motion utmynnar i hemställan, II: 378.

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts i proposition nr 358 framlagda förslag rörande § 6 R. O.

att punkt 8 däri erhåller följande lydelse:

8. De i 1 mom. omförmälda — — — — i allmänhet gällande grund. *Närmare bestämmelser om elektorsval meddelas i vallagen.*

att bestämmelserna i punkterna 9 och 10 uteslutas för att framdeles på lämpligt sätt införas i vallagen, samt

att punkt 11 erhåller 9 som nummer.

II: 425. Herr *Kahlström* jämte medmotionärer anhålla, att riksdagen, vid bifall till vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 358 föreslagit, tillika ville för sin del besluta en hemställan, att landstingsman vid inställelse till riksdagsmannaval, varom i § 2 punkt 3 i den föreslagna lagen om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 omförmäles, skall äga rätt att av statsmedel uppbära ersättning enligt tredje klassen av gällande resereglemente.

II: 434. Herr *Vennerström* m. fl. yrka i sin motion, att riksdagen måtte såsom vilande antaga följande lydelse av riksdagsordningen § 16:

Valrätt tillkommer envar man eller kvinna, som är svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått myndig ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

a) Den som står under förmyndarskap eller

b) den som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse — — — inträffar.

Motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 354.

Den av herr *Westman* m. fl. väckta motionen innefattar hemställan, att riksdagen måtte besluta, att i den i propositionen nr 354 föreslagna lydelsen av § 49 regeringsformen och § 18 riksdagsordningen orden »avgiva valsedel» utbytas mot orden »utöva rösträtt», samt att hos Kungl. Maj:t hemställa, att de såsom bilagor till nämnda proposition fogade förslagen till »Lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909» och till »Lag om rätt för viss väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare» måtte omarbetas på det sätt, att bestämmelserna om rätt för make att genom andra maken avgiva valsedel utgå och ersättas med bestämmelsen, att rösträtt på grund av fullmakt må utövas av röstberättigad make för andra maken vid val till riksdagens andra kammare.

II: 407.

I: 415. Herr *Olsson* i Kullenbergstorp hemställer, att utskottet måtte i förslag till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel till riksdagens andra kammare inarbeta sådana bestämmelser, att dylik rätt, under betryggande former, medgåves sjuka, de som lida av lyte, ålderdomssvaga samt andra, som hade verkligt kroppsligt hinder och svårighet att personligen inställa sig vid valtillfället.

Med avseende på de skäl, som åberopats till stöd för de i propositionerna och motionerna väckta förslagen, får utskottet hänvisa dels till de vid propositionerna fogade utdragen av statsrådsprotokoll, dels till motionerna.

* * *

Utskottets yttrande.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 358 föreligga förslag till ändringar i riksdagsordningen och vallagen, åsyftande dels nya regler för första kammarens bildande, dels en revision av de s. k. politiska strecken, dels införande av politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor. Dessa förslag anknyta direkt till de uttalanden i hithörande frågor, som gjorts i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1918, och åsyfta att i de delar, som beröra grundlagarna och vallagen, genomföra den vid urtima riksdagen förlidet år träffade överenskommelsen i författningsfrågan. Med hänsyn härtill har utskottet vid sin granskning av propositionen ävensom av de i anledning av densamma väckta motionerna företrädesvis bedömt desamma ur synpunkten av deras överensstämmelse med de riktlinjer, som i riksdagens nyss nämnda skrivelse angåvos.

I. Första kammarens bildande.

Den plan för första kammarens bildande, som i riksdagens skrivelse den 19 december 1918 utvecklades, innebar, att valen till denna kammare skulle förrättas dels, som hittills, av vissa kommunala korporationer, nämligen landstingen, dels — för de städers vidkommande, som ej deltaga i landsting — av särskilda för ändamålet utsedda elektorer. För Stockholm och Göteborg skulle särskilda elektorsförsamlingar bildas, medan däremot övriga hithörande städers elektorer skulle välja ledamöter i första kammaren tillsammans med vederbörande landsting. Denna anordning föranleddes därav, att till grund för förstakammarvalen ansågs böra läggas en, genom högre valrättsålder, något mera inskränkt valrätt än den, som eljest skall gälla vid politiska och kommunala val. För vinnande av den åsyftade likformigheten i fråga om första kammarens sammansättning fanns ingen annan utväg än att för nämnda städer införa särskilda elektorer, valda efter samma grunder som gälla för val av landstingsmän. I de av riksdagen angivna riktlinjerna ingick vidare en jämkning av valkretsindelningen för val till

första kammaren med syfte att till åvägabringande av större rättvisa vid mandatens fördelning partierna emellan såvitt möjligt öka de särskilda valkretsarnas mandatantal till minst fem. Slutligen angavs, att för valen till första kammaren en åttaårig valperiod skulle gälla.

Kungl. Maj:ts förslag beträffande den nya anordningens lagfästande innebär, att, medan bestämmelserna om landstingens bildande alltjämt innehållas i landstingsförordningen, reglerna angående val av elektorer ävensom angående själva förstakammarvalen få sin plats dels i riksdagsordningen, dels i vallagen. I riksdagsordningen hava, utöver de ämnen som redan äro i densamma behandlade, bl. a. införts bestämmelser om valrätt och valbarhet vid elektorsval, medan däremot till vallagen sådana detaljstadganden ansetts böra hänföras, som avse den procedur, vilken vid ifrågavarande val skall tillämpas. Det är emellertid endast förslaget till ändringar i riksdagsordningen, som nu av Kungl. Maj:t framlagts till riksdagens prövning; ändringarna i landstingsförordningen antogos redan vid 1918 års urtima riksdag, och förslaget till ändrad lydelse i vissa delar av vallagen, som för närvarande endast upplysningsvis delgivits riksdagen, var avsett att först i samband med grundlagsförslagets definitiva antagande framläggas till avgörande.

Med hänsyn till det nära samband, som råder mellan de i riksdagsordningen och de i vallagen införda stadgandena i hithörande ämnen, skulle utskottet emellertid icke kunnat undgå att även i enskildheter taga ståndpunkt till de senare. Vid sådant förhållande och då, som av det följande skall framgå, utskottet i vissa andra under dess handläggning hörande frågor funnit ett formligt beslut om ändringar i vallagen redan vid innevarande riksdag ofrånkomligt, vill utskottet hemställa, att riksdagen redan nu måtte fatta beslut angående ändring i vallagen jämväl i de ämnen, som beröras i Kungl. Maj:ts proposition nr 358. Givetvis bör emellertid detta beslut med hänsyn till sin giltighet göras beroende av det definitiva antagandet av det därmed sammanhängande grundlagsförslaget.

Utskottet har till en början att uttala sig om de grunder, efter vilka bestämmelserna om första kammarens bildande fördelats på olika lagar. Från olika håll hava nämligen invändningar riktats mot den inkonsekvens, som skulle ligga däri, att valrätten vid val till vissa av väljareförsamlingarna blivit föremål för stadganden i grundlag, medan åter den valrätt, som skall gälla vid valen till andra sådana församlingar, reglerats i allmän lag (landstingsförordningen). Så har i herr Hanssons motion yrkats, att bestämmelserna om valrätt och valbarhet vid elektorsvalen skulle överflyttas från riksdagsordningen till vallagen, me-

dan åter hrr K. J. Ekman, G. Gustafsson och Norman m. fl. i de av dem avgivna motionerna ansett, att den vid landstingsmannaval gällande valrättsåldern bort i en eller annan form grundlagsfästas. Utskottet är med motionärerna ense i den förutsättning, som uppenbart legat till grund för deras framställningar, att nämligen riksdagen måste anses hava avsett att för framtiden skapa en i fråga om valrättsvillkoren fullt enhetlig grundval för första kammaren. Denna enhetlighet lärer emellertid icke kunna få uttryck däri, att nämnda valrättsvillkor likformigt regleras genom vare sig enbart grundlag eller enbart allmän lag. Valrätten till landstingen har, såsom varande en företrädesvis kommunal angelägenhet, av såväl lagtekniska som principiella skäl hittills reglerats i landstingsförordningen. Dessa skäl hava icke i och med den nu försiggående författningsrevisionen förlorat sin giltighet, och av 1918 års urtima riksdag sattes ej heller i fråga att överflytta de ifrågavarande bestämmelserna från landstingsförordningen till riksdagsordningen. Redan av denna grund kan utskottet icke tillstyrka bifall till någon av de i denna riktning väckta motionerna. Vad åter angår bestämmelserna om valrätt till de för förstakammarvalen särskilt tillskapade elektorsförsamlingarna torde dessa vara av beskaffenhet att hava sin plats i riksdagsordningen; det är också enligt utskottets mening med full rätt, som Kungl. Maj:t på sådant sätt uppfattat de riktlinjer för frågans lösning, som vid 1918 års urtima riksdag uppdrogos. Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om valrättsålderns lagfästande synes alltså utskottet väl överensstämma med den uppfattning i saken, som vid sistförflutna riksdag gjorde sig gällande. Även i övrigt synes den av Kungl. Maj:t föreslagna uppdelningen av de olika stadgandena, vilken står i god överensstämmelse med de ifrågavarande lagarnas (riksdagsordningens, vallagens och landstingsförordningens) allmänna karaktär och som i synnerhet naturligt ansluter sig till det sätt, varpå bestämmelserna om andrakammarvalen kodifierats i riksdagsordning och vallag, böra av riksdagen godtagas.

Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna i och för sig, som i allo ansluta sig till de av riksdagen givna riktlinjerna för första kammarens reformering, har utskottet i huvudsak intet att erinra. Av liknande skäl kan utskottet icke tillstyrka bifall till herr Molins yrkande, som går ut på att i fråga om valbarhet till första kammaren en av 1918 års urtima riksdag ej avsedd väsentlig förändring (borttagande av census) skulle äga rum.

Inom utskottet har fråga väckts, huruvida icke i samband med den förestående förlängningen av valperioden till första kammaren en omläggning i vissa hänseenden av ersättareinstitutionen kan anses erforderlig. Er-

farenheten har redan visat, dels att vid kandidatlistors uppsättande tillbörlig omsorg ej alltid ägnas åt utväljandet av de namn, vilka först vid ett ersättareval beräknas komma i betraktande, dels att de regler för rösternas sammanräkning, som för detta fall gälla, ofta verkat på ett sätt, som ej kan anses överensstämma med valmännens avsikter. Det är enligt utskottets mening uppenbart, att, då valperiodens längd ökas och sålunda med all sannolikhet ersättare komma att inkallas i större utsträckning, än nu är fallet, skärpt uppmärksamhet måste ägnas åt dessa förhållanden, som för förstakammarbildningen ingalunda äro utan betydelse. Möjligen kunna de påpekade olägenheterna i någon mån undanröjas genom en så beskaffad anordning, att vid själva valtillfället bleve fastslaget, vilka personer som vid uppkommande ledigheter hade att ingå som ledamöter i första kammaren. Det torde böra erinras om att ett sådant syfte vid riksdagens utskottsval vinnes därigenom, att efter valet av ledamöter ett särskilt suppleantval äger rum, och vid landstingsmannavalen därigenom, att särskild sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna omedelbart sker för utseende av suppleanter. Utskottet är emellertid icke i tillfälle att framlägga något förslag om dylika bestämmelser för förstakammarvalens vidkommande och kan icke ens med säkerhet bedöma, huruvida och i vad mån det över huvud taget låter sig göra att genom lagstiftningsåtgärder råda bot för de anmärkta missförhållandena. Med hänsyn till frågans vikt hemställes emellertid, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av densamma.

Allenast i vissa enskildheter har utskottet funnit anledning att påyrka smärre ändringar i de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen, i vad de avse förstakammarbildningen.

Sålunda vill utskottet i den av Kungl. Maj:t föreslagna valkretsindelningen hemställa om den jämkningen, att Blekinge län och Kristianstads län sammanföras till en samt Kronobergs län och Hallands län till en valkrets — en anordning som bättre än den av Kungl. Maj:t föreslagna (enligt vilken Kronobergs län sammanföres med Blekinge län och Kristianstads län med Hallands län) torde ansluta sig till de lokala förhållandena. Vidare föreslår utskottet i anledning av herr Kahlströms m. fl. motion ett stadgande i vallagen om ersättning av statsmedel åt landstingsmän och elektorer för deltagande i sådana förstakammarval, som ej förrättas å landstingsmöte. Det synes utskottet lämpligast, att denna ersättning utgår efter samma grunder som gälla beträffande landstingsmäns inställelse vid landstingsmöten, dock att, med avseende fästat vid de betydligt längre resor, som för förrättningar av förevarande art kunna ifrågakomma, dagtraktamente bör utgå även för resdagar. I överens-

stämmelse med vad som gäller beträffande landstingen, bör enligt utskottets mening dagtraktamente jämväl — med lägre belopp — utgå till de landstingsmän och elektorer, som bo å den ort där valet sker.

Med avseende på övriga av utskottet föreslagna ändringar och tillägg hänvisas till den speciella motiveringen.

Utskottet vill uttala den förhoppningen, att den nya första kammare, som på grundval av de av utskottet tillstyrkta bestämmelserna i överensstämmelse med den vid 1918 års urtima riksdag träffade överenskommelsen kommer till stånd, skall visa sig skickad att fylla de uppgifter, som även i ett genomfört demokratiskt samhällsskick tillkomma en sådan kammare. Frågan, huruvida icke tilläventyrs en omläggning av sättet för förstakammarbildningen kunde ifrågakomma i syfte att med bibehållande av den klart demokratiska grunden vinna ökade möjligheter att tillgodoföra kammaren önskvärd sakkunskap och erfarenhet, har utskottet ansett ligga utom ramen för dess nu föreliggande uppgift. I anslutning till vad departementschefen därom yttrat, vill utskottet emellertid förklara sig med sitt tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition uppenbarligen icke hava avsett att för framtiden avskära möjligheten att taga under övervägande användningen av andra, med ett demokratiskt samhällsskick förenliga former för första kammarens bildande.

II. Revision av de politiska strecken.

Kungl. Maj:t föreslår i enlighet med riksdagens skrivelse av den 19 december 1918 med avseende på de för valrätt till andra kammaren gällande bestämmelserna utskyldsstreckets avskaffande och åldersgränsens sänkning från 24 till 23 år, varjämte med stöd av en i ämnet verkställd utredning och i överensstämmelse med riksdagens förlidet år fattade beslut i fråga om det kommunala fattigvårdsstrecket föreslås, att det politiska fattigvårdsstrecket skall lindras därhän, att det allenast kommer att gälla den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning. En konsekvens av utskyldsstreckets avskaffande är, att det i vallagen grundade s. k. flyttningsstrecket bortfallit; i vallagen har jämväl den ändringen av Kungl. Maj:t vidtagits, att — i olikhet med hittills gällande ordning, men i överensstämmelse med vad som stadgats för den kommunala rösträtten — den röstberättigade

första gången upptages i röstlängd redan året före det, under vilket rösträtt enligt riksdagsordningen först skall tillkomma honom, och rösträtt i enlighet därmed kan utövas redan fr. o. m. 1 januari sistnämnda år (ej, som nu, först sedan röstlängden för detta år upprättats). Herr Vennerström jämte medmotionärer hava i Kungl. Maj:ts förslag påyrkat de ändringarna, att valrättsåldern skulle sänkas till 21 år, fattigvårdsstrecket helt avskaffas och även konkurs- och värnpliktsstrecken borttagas. Redan på grund därav att ett bifall till detta yrkande skulle innebära en väsentlig avvikelse från de grundlinjer för en författningsreform, varom riksdagen förlidet år enades, medan däremot Kungl. Maj:ts förslag står i full överensstämmelse med dessa och icke heller i annat hänseende givit utskottet anledning till någon erinran, anser sig utskottet böra hemställa, att riksdagen, med avslag å herr Vennerströms m. fl. motion, ville bifalla vad Kungl. Maj:t i förevarande frågor föreslagit.

III. Politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 358 föreslås vidare, att rösträtt och valbarhet till andra kammaren ävensom valbarhet till första kammaren skall, på samma betingelser som gälla för männen, tillerkännas även kvinnorna. I nära samband härmed står den i Kungl. Maj:ts proposition nr 354 behandlade frågan om rätt för röstberättigad gift man eller kvinna att genom andra maken avgiva valsedel vid val till andra kammaren.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1918 förklarade sig riksdagen förutsätta, att politisk rösträtt skulle genom grundlagsändring tillkomma jämväl kvinnorna; riksdagen har härigenom redan såsom sin mening tillkännagivit, att tiden vore mogen att utan ytterligare tidsutdräkt lösa den kvinnliga rösträttsfrågan. Kungl. Maj:ts förslag om rösträtt och valbarhet för kvinnor anknyter sig direkt till riksdagens nyss nämnda uttalande. Det överensstämmer likaledes med den uppfattning, som från riksdagens sida tidigare uttalats, att, på samma gång frågan om den kvinnliga rösträtten företages till avgörande, åtgärder — på sätt i propositionen nr 354 föreslagits — vidtagas, som äro ägnade att undanröja de särskilda svårigheter, vilka eljest skulle uppstå för utövningen av äkta makars rösträtt. Lösningen av sistnämnda spörsmål

utgör enligt utskottets mening ett icke oväsentligt led i den betydelsefulla reform, som riksdagen nu står i begrepp att genomföra.

Kungl. Maj:t har avsett, att spörsmålet skulle lösas genom en sådan anordning, att gift man eller kvinna erhölle rätt att utan personlig inställelse inför valförrättaren genom andra maken avgiva sin valsedel. Inom utskottet har emellertid, på i huvudsak de skäl, som i herrar Clasons och Westmans m. fl. motioner anförts, och under särskilt betonande av de praktiska svårigheter, som den av Kungl. Maj:t förordade lösningen synts innefatta, med styrka gjorts gällande, att det ifrågavarande spörsmålet helst borde lösas på sådant sätt, att äkta makar finge genom fullmakt utöva varandras rösträtt. Mot en dylik utvidgning av fullmaktsröstningen hava åter från andra håll rests starka principiella betänkligheter. Det har å ena sidan betonats, att den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen, som bygger på grundsatsen, att röstningen skall utgöra ett personligt och självständigt uttryck för den röstandes politiska uppfattning, just därutinnan äger ett bestämt företräde. Å andra sidan har det framhållits, att röstning endast i undantagsfall borde få ske på annat sätt än genom personlig inställelse och att sålunda gift kvinna i överensstämmelse härmed borde likställas med väljare, som på grund av yrke eller tjänst äro förhindrade att personligen inställa sig vid valtillfället.

Utskottet har emellertid stannat vid en lösning, vilken bygger på samma princip som den i propositionen ifrågasatta, nämligen att röstningen skall ske ej genom fullmakt utan genom valsedelsförsändelse. Vad åter angår den procedur, som i det i propositionen intagna lagförslaget föreskrivits för de ifrågavarande valsedlarnas avgivande, har utskottet ej kunnat undgå att fästa avseende vid de invändningar, som riktats mot densamma såsom alltför invecklad för sitt ändamål. Vid fastställande av de regler, som i detta fall skola tillämpas, har man enligt utskottets mening att utgå ifrån det förtroendefulla förhållande, som i det alldeles övervägande flertalet fall måste förutsättas råda mellan äkta makar och som i alla händelser är en oundgänglig förutsättning för varje anordning, som åsyftar att den ena makens röstning skall ske med den andras biträde. Vid sådant förhållande har utskottet funnit vissa av de i Kungl. Maj:ts förslag, föreskrivna formaliteterna mindre nödiga. Lättnader synas desto mera påkallade, som eljest i många fall för väljaren torde uppstå avsevärda svårigheter vid det nya institutets tillämpning och det å andra sidan också kan befaras, att de av ifrågavarande formaliteter, vilkas iakttagande ej är av beskaffenhet att kunna från valförrättarens sida kontrolleras, ofta helt enkelt ej komme att iakttagas och att lagen således i väsentliga delar allenast bleve en lag på papperet.

För att den av Kungl. Maj:t förordade utvägen att lösa frågan om makars röstning skall kunna godtagas, är det således enligt utskottets mening angeläget, att den i propositionen ifrågasatta proceduren i avsevärd mån förenklas, så att det nya institutets tillämpning icke kringgärdas med mera betungande säkerhetsåtgärder, än dem, som behovet av garantier mot valfusk gör oundvikliga. I överensstämmelse med denna uppfattning har inom utskottet utarbetats ett nytt förslag till lagstadganden i ämnet.

Utskottets förslag innefattar för det första ett eftergivande av kravet, att valsedelns inläggande skall försiggå i enrum; det har synts utskottet tillräckligt att föreskriva, att väljaren »frivilligt» skall inlägga sin valsedel i innerkuvertet. Vittnesintyget om att valsedeln inlagts i enrum har i följd härav bortfallit. Vidare har utskottet icke ansett behövligt att fordra mer än ett vittnes biträde; det ifrågavarande stadgandet har emellertid formulerats så, att det ej innefattar förbud mot flera personers närvaro. Tiden för valsedelsförsändelses anordnande har ansetts utan olägenhet kunna utsträckas från åtta till fjorton dagar före valet, en åtgärd, varigenom den nya röstningsformens användning givetvis i sin mån underlättas. Utskottet har, i nämnda syfte, ytterligare funnit nödvändigt att föreskriva, att erforderliga valkuvert skola av vederbörande tillhandahållas »i god tid före valet». Någon bestämd tidpunkt för detta tillhandahållande har, till undvikande av vidlyftighet i lagstadgandet, ej fastslagits, men utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t tillser, att kuvert hållas tillgängliga i så god tid som möjligt före den dag då enligt lagen valsedelsförsändelse tidigast må anordnas. Till procedurens förenkling och till förebyggande av felaktigheter, som till äventyrs kunde föranleda kassering, bör det slutligen också bidraga, att enligt utskottets förslag endast de kuvert, som av statsverket tillhandahållas, få komma till användning, samt att de sålunda tillhandahållna kuverten bliva försedda med en tryckt, av Kungl. Maj:t till sin lydelse fastställd förklaring att av väljaren underskrivas. Det har synts överflödigt att föreskriva, att, jämte ordförande och ledamöter i kommunalnämnd och valnämnd, jämväl nämndemän skulle åläggas att på landet tillhandahålla erforderliga kuvert; även i detta hänseende har sålunda en jämkning företagits i Kungl. Maj:ts förslag.

Med hänsyn till frågans vikt anser utskottet de nu refererade stadgandena, vilka — i likhet med det övriga innehållet i den av Kungl. Maj:t ifrågasatta lagen om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare —

enligt utskottets mening lämpligen kunna inarbetas i vallagen, böra göras till föremål för formligt beslut redan vid innevarande riksdag.

Då frågan om makars röstning nu får sin lösning på sätt som här angivits, hava från intet håll inom utskottet invändningar rests mot bifall till vad Kungl. Maj:t hemställt i fråga om den kvinnliga rösträttens införande. I samband härmed bör jämväl, på sätt av Kungl. Maj:t föreslagits, stadgas valbarhet för kvinnor till riksdagens båda kamrar på samma villkor som för män.

Det förslag, som utskottet sålunda i överensstämmelse med den kungliga propositionen framlägger för riksdagen, innebär, att Sveriges kvinnor i vårt politiska liv skola erhålla full likställighet med männen i avseende å rättigheter och förpliktelser. Då härigenom den kvinnliga rösträttsfrågan nu föres fram till en slutgiltig lösning, vill utskottet giva uttryck åt den livliga förhoppningen, att kvinnornas inträde i det politiska livet måtte lända till båtnad för land och folk.

Under hänvisning till vad utskottet ovan uttalat, hemställes, att herr Lindhagens motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

IV. Frågan om rätt att i vissa fall ingiva valsedel utan inställelse vid valförrättning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde riksdagen 1908, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor undantag måtte kunna göras från den i 24 § riksdagsordningen givna bestämmelsen, att rösträtt ej må utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig infinner, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning. På grundval av en utredning, som i anledning av nämnda skrivelse av Kungl. Maj:t föranstaltats, hava de i propositionen nr 354 framlagda förslagen utarbetats. De delar av dessa förslag, som avse rätt för äkta makar att utan inställelse för valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare, har utskottet redan i annat sammanhang behandlat. Det återstår för utskottet att yttra sig om de stadganden, som åsyfta sådan rätt för väljare, som på grund av yrke eller tjänst äro förhindrade att inställa sig, och att i samband därmed taga ståndpunkt till den av herr Olsson i Kullenbergstorp gjorda hemställan, att i den föreslagna lagen skulle inarbetas sådana bestämmelser, att dylik rätt, under betryggande former, medgåves sjuka, de som lida av lyte, ålderdomssvaga samt

andra, som hava verkligt kroppsligt hinder och svårighet att personligen inställa sig vid valtillfället.

Då utskottet beträffande vissa andra ämnen, som äro föremål för stadganden i vallagen, funnit sig böra förorda formligt beslut redan vid innevarande riksdag, har utskottet trott sig böra hemställa, att riksdagen även i nu förevarande fråga måtte fatta beslut ej allenast beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda grundlagsförslaget, utan även beträffande de under nu förevarande spörsmål fallande ämnen, som innefattas i de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen till ändrad lydelse i vissa delar av vallagen och till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare. Därvid har utskottet ansett, att den lagstiftning i nu berörda ämnen, som kan visa sig påkallad, bör i sin helhet inrymmas i vallagen.

Att en lagstiftning av nu ifrågavarande art är önskvärd, har riksdagen, som ovan nämnts, redan vid ett föregående tillfälle uttalat. Sedan spörsmålet numera underkastats en sorgfällig utredning, är enligt utskottets mening tiden inne att åstadkomma en åtminstone preliminär lösning av detsamma.

Utskottet har därvid — i vad angår vissa yrkes- och tjänsteutövares röstning utan personlig inställelse — i första hand haft att taga ståndpunkt till frågan, huru vidsträckt tillämpning den ifrågasatta speciallagstiftningen bör erhålla. Två olika vägar äro härvidlag tänkbara. Antingen kan man, såsom i Kungl. Maj:ts proposition ifrågasatts, så till vida giva stadgandet en generell karaktär, att principiellt alla valmän, som på grund av yrke eller tjänst äro förhindrade att deltaga i valet, erhålla rätt att under vissa betingelser insända röstsedel. Eller ock kan, såsom i den till grund för propositionen liggande utredningen föreslagits, sådan rätt tillerkännas vissa bestämda, i lagen uppräknade yrkes- och tjänstegrupper.

Det har beträffande den förra av dessa utvägar i propositionen anmärkts, att ett så avfattat lagstadgande skulle komma att kännetecknas av en viss obestämdhet. Men då å andra sidan utskiljandet — i enlighet med det andra alternativet — av vissa medborgaregrupper, som böra komma i åtnjutande av den ifrågavarande rättigheten, i viss mån kan anses bliva godtyckligt, har Kungl. Maj:t, trots de därmed förenade olägenheterna, stannat vid att föreslå ett stadgande av mera generell art, i det att rätt till insändande av valsedel tillerkänts väljare i alla de fall då »hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen i det valdistrikt, i vars röstlängd väljaren är uppförd, möter på grund av nödvändigt uppehåll utom valdistriktet antingen för ut-

övande av militärtjänst, från vilken han icke för deltagande i valet kunnat erhålla befrielse, eller för utövande av sådant yrke eller sådan allmän tjänst, som regelmässigt medför vistande utom valdistriktet».

Vilkendera av de två nu angivna utvägarna man än väljer, möta otvivelaktigt vid den ifrågavarande lagstiftningen stora svårigheter. Den måste enligt utskottets mening nödvändigt få karaktären av försökslagstiftning i ett vanskligt ämne. Innan man vunnit erfarenhet, huru det medgivna undantaget från kravet på personlig inställelse vid valet verkar, synes man böra framgå med stor försiktighet och begränsa sig till allenast sådana grupper, om vilka det gäller, att för dithörande personer yrkes- eller tjänsteutövningen plägar utgöra ett alldeles bestämt och oöverkomligt hinder att personligen infinna sig vid röstningen. Huru stadgandena därvid än formuleras, måste det visserligen inträffa, att ett visst godtycke kommer att vidlåda desamma. Men med insikten härom har det synts utskottet följa, att företräde bör givas åt den läggning av bestämmelserna i ämnet, att lättnaden ifråga medgives endast åt vissa uppräknade yrkes- och tjänstegrupper. Lagstiftningens tillämplighetsområde kan då klart avgränsas, och man undviker den betänkliga olägenheten av en växlande och osäker praxis.

På nu anförda skäl har utskottet funnit lämpligast att verkställa en omarbetning av det i propositionen intagna förslaget, i vad det avser bestämmelse, vilka personer som skola äga rätt att rösta utan personlig inställelse. Utskottets förslag innebär, att rätt, varom här är fråga, endast skall tillkomma personer tillhörande vissa i lagen uppräknade yrkes- eller tjänstegrupper, och att sådan rätt ej må utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom valdistriktet den dag, då valet äger rum. Vid bestämmande av de grupper, som kunna komma i åtnjutande av merberörda rättighet, har utskottet, i överensstämmelse med sin ovan tillkännagivna uppfattning, eftersträvat en sådan klarhet i avfattningen, att tvekan om stadgandets tolkning ej skall behöva uppstå. Utskottet har vidare endast velat upptaga sådana yrken och tjänster, inom vilka, till följd av deras allmänna natur, det regelmässigt inträffar, att vissa deras utövare i och med tjänstens eller yrkets utövning hindras att inställa sig vid valförrättning. I överensstämmelse härmed stadgas i utskottets förslag, att sådan rättighet, varom här är fråga, skall tillkomma *dels*, i huvudsaklig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, »den, som utövar militärtjänst», *dels och* »den, som utövar sjömansyrket eller såsom

deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg, samt den som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet». Av vad som ovan anförts framgår, att utskottet icke förväntar, att den sålunda gjorda uppräkningen täcker alla de fall, där visst fog för medgivande av röstning utan personlig inställelse kan anses förefinnas. Utskottet är emellertid av den uppfattning, att med vad sålunda föreslås åtminstone de väsentligaste av de olägenheter, som på sin tid föranledde riksdagen att göra en framställning hos Kungl. Maj:t i ämnet, skola undanröjas.

Mot det av Kungl. Maj:t ifrågasatta tillvägagångssättet vid sådan röstning, varom nu är fråga, har utskottet i huvudsak intet att erinra. På vissa punkter har utskottet emellertid ansett jämkningar påkallade. Tiden inom vilken valsedel tidigast må avgivas, synes utan olägenhet kunna tillbakaflyttas från 1 september till 20 augusti. Å andra sidan hava betänkligheter mött emot att, på sätt i Kungl. Maj:ts förslag skett, medgiva valsedels avgivande efter valet. Ett sådant medgivande kan i vissa fall tänkas föranleda föga tilltalande former av röstvärvning. Det kan heller icke anses vara av behovet påkallat. Enligt vad som upplysts, möta nämligen för de bohusländska fiskare, vilkas intresse man vid stadgandets avfattning närmast torde hava haft för ögonen, i regel inga avsevärda svårigheter att före valdagen anordna och till Konungens befallningshavande insända sina valsedelsförsändelser. Utskottet föreslår således, att valsedel må avgivas senast valdagen; i samband därmed har, jämväl såsom garanti för att denna bestämmelse verkligen efterleves och icke genom antedatering illuderas, föreskrivits, att valsedelsförsändelse skall till Konungens befallningshavande hava inkommit senast dagen efter valdagen. — Bland de personer, vilka skola kunna anlitas som vittnen vid valsedelsförsändelse, hava, i analogi med av utskottet tillstyrkt ändring i stadgandena om makars röstning, nämndemän uteslutits. — Rättigheten att utöver det officiella vittnet anlita ytterligare ett ojävigt vittne behöver enligt utskottets mening ej göras till föremål för stadganden i lagen. — Med avsende på den upplysning, som å den innerkuvertet vidhängande blanketten skall tecknas angående de omständigheter, som förhindra väljares personliga närvaro vid valförrättningen, synes det, i likhet med vad som i Danmark och Norge skett, böra stadgas, att nämnda upplysning skall vara »noggrann», ej blott »nöjaktig». — I överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om äkta makars röstning böra enligt utskottets mening endast de kuvert, som av stats-

verket tillhandahållas, få komma till användning, och å dessa kuvert (jämte blankett) böra de förklaringar, uppgifter och intyg, som skola av väljare och vittnen underskrivas, finnas anbragta.

Rörande vissa smärre ändringar får utskottet hänvisa till den speciella motiveringen.

Vad som i det föregående anförts hänför sig uteslutande till det fall, att hinder för röstning föranledes av yrkes- eller tjänsteförpliktelse.

Det har inom utskottet gjorts gällande, att då riksdagen ginge att i så avsevärd grad underlätta röstningen för vissa kategorier yrkes- och tjänsteutövare, uppmärksamhet även, på sätt i herr Olssons i Kullenbergstorp motion påyrkats, borde ägnas åt de fall, då personer av sjukdom eller lyte förhindrades att inställa sig vid valförrättning. Utskottet vill icke heller förneka, att ifrågavarande personers utestängande från valen, om det sammanställes med de särskilda åtgärder som nu till vissa yrkes- och tjänsteutövares förmån vidtagas, i vissa fall kan te sig såsom oberättigat. Spörsmålet är emellertid, särskilt i betraktande av de speciella möjligheter till obehörig påtryckning på osjälvständiga väljare, som på ifrågavarande område måste anses föreligga, av synnerligen ömtålig och svårlöst natur. Utskottet har icke funnit sig övertygat om möjligheten att undvika de nu antydda olägenheterna och hemställer fördenskull, att herr Olssons motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Speciell motivering till de i avd. I—IV behandlade förslagen.

Det samband av dels lagteknisk, dels reell natur, som befunnits råda mellan de uti propositionerna nr 354 och 358 behandlade spörsmål, har föranlett utskottet att i *ett* grundlagsförslag och *ett* vallagsförslag sammanföra de ändringar, vartill nämnda propositioner givit anledning.

Grundlagarna.

Förslaget till grundlagsändringar upptager av de §§, som beröras i Kungl. Maj:ts proposition nr 354, endast § 24 riksdagsordningen. I övriga i nämnda proposition behandlade §§ (§ 49 regeringsformen, §§ 18 mom. 1 och 38 riksdagsordningen) utgöra de av Kungl. Maj:t föreslagna tilläggen endast hänvisningar till den i propositionen ifrågasatta speciallagen om röstning utan personlig inställelse. Sedan denna lag av utskottet inarbetats i vallagen, hava nämnda hänvisningar blivit överflödiga. I de §§, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 358, har utskottet endast vidtagit två mindre ändringar. Då i riksdagsordningen

§ 6 mom. 7 föreskrives, att vissa val skola ske proportionellt, utan att metoden närmare angives, har givetvis varit förutsatt, att bestämmelser härom skola annorstädes än i grundlag meddelas. Emellertid torde, i likhet med vad i riksdagsordningen eljes tillämpas, en hänvisning till de sålunda förutsatta stadgandena böra göras i riksdagsordningen. Utskottet hemställer därför om det tillägget till Kungl. Maj:ts förslag, att om metoden vid ifrågavarande val skall gälla vad som bestämmes i av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag. Utskottet förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t i sinom tid framlägger förslag om sådana bestämmelser; enklast torde syftet vinnas genom ett tillägg till stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. — Vid återgivandet (i transumtion) av riksdagsordningens § 21 första stycket har ordet »tre» uteslutits; därigenom lämnar utskottet i detta sammanhang öppet, huruvida nämnda ord skall kvarstå eller — i enlighet med en av årets riksdag definitivt antagen men ännu ej av Konungen gillad grundlagsändring — ändras till »fyra.»

Vallagen. Då det förslag, som avser vallagen, medfört en omnumrering av lagens samtliga paragrafer, har det ansetts lämpligast att beteckna detsamma såsom förslag till en ny vallag.

§§ 1—14 äro — med nedan angivna skiljaktigheter — lika lydande med de i propositionen nr 358 föreslagna §§ 1—2 m. Om den ändring i valkretsindelningen, som företagits i *§ 1*, hänvisas till den allmänna motiveringen. *§ 3* första stycket har jämkats med hänsyn till de särskilda valperioder, som gälla för stadsfullmäktigevalen i Stockholm Uti det av Kungl. Maj:t föreslagna stadgandet i sista stycket av samma § (om fastställande av valkretsindelning för elektorsval) föreslår utskottet ingen ändring, men förutsätter därvid, att Konungens befallningshavande i god tid fastställer sådan indelning och vidtager erforderliga jämkningar i densamma samt därvid särskilt tillser, när jämkning — enligt stadgandet i § 3 andra stycket — påkallas av ändrad valkretsindelning för stadsfullmäktigeval. I *§ 4* hava, utöver vad det framlagda lagförslaget innehåller, införts erforderliga stadganden om röstlängd vid elektorsval ävensom om de kostnader för kungörelse samt för stämplar och valkuvert, som av sådana val föranledas. Vidare har ifråga om valsättet särskilt stadgats, att — i likhet med vad som gäller för landstingsmannaval — valsedel må innehålla högst dubbelt så många namn som valet avser; detta nödvändiggöres av den i § 5 andra—fjärde styckena stadgade, från landstingsförordningen hämtade anordningen för utseende av suppleanter. Bestämmelsen om överlåtande av rösträtt har i propositionen formulerats så, att den icke bleve tillämplig i Stockholm; då detta givet-

vis icke varit avsikten, har bestämmelsen i utskottets förslag erhållit en med hänsyn härtill förändrad avfattning. Såsom ett nytt moment har i *§ 12* införts det i den allmänna motiveringen omnämnda stadgandet om ersättning åt landstingsmän och elektorer för deltagande i riksdagsmannaval. Smärre ändringar av rent formell art hava skett i *§§ 5, 7, 10, 11 mom. 4* och *14*.

§§ 15—60 överensstämma med lydelsen av den nu gällande lagens 3—48 §§ med de i propositionen n:r 358 föreslagna ändringar, dock att dels i *§ 35* insatts en särskild bestämmelse därom, att kvinna, som valts till ledamot av valnämnd, må avsäga sig detta uppdrag, även om intet av de skäl är för handen som lagen eljest godkänner som grund för avsägelse, dels ordet »valman» i *§§ 59* och *60* ersatts med det numera riktigare ordet »väljare». Sistnämnda ändring har i övrigt företagits i alla de i det följande ej särskilt omnämnda §§, där ordet »valman» förekommer i betydelsen »väljare till andra kammaren».

§§ 61—62 motsvara i den nu gällande lagen §§ 49—51 och i det i propositionen nr 354 föreliggande förslaget (med vilket utskottets förslag i denna del överstämmer) § 49.

§§ 63—64 anknyta till §§ 7—10 i den i nyssnämnda proposition framlagda speciallagen och *§ 65* till § 50 vallagen i dess i propositionen ifrågasatta lydelse. Med avseende på mera betydande skiljaktigheter mellan propositionen och utskottets förslag hänvisas till den allmänna motiveringen. Bland mindre väsentliga jämkningar, som där ej omnämnts, må här anföras, att enligt utskottets förslag ej valsedlar utan endast kuvert skola genom statsverkets försorg tillhandahållas, samt att föreskriften om adress å ytterkuvert borttagits såsom överflödig. Det ur nu gällande lags § 51 hämtade generella förbudet mot röstning i annan ordning än den av lagen föreskrivna (jfr propositionens § 51) har i utskottets förslag, i delvis ändrad lydelse, fått plats i *§ 66*.

I *§§ 67—70* återfinnas den nu gällande lagens §§ 52—55.

I ett särskilt kapitel (»*Om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel omedelbart till Konungens befallninghavande*») hava såsom *§§ 71—74* upptagits stadganden i de ämnen, som i det i propositionen framlagda förslaget till speciallag behandlas i §§ 1—6. För de viktigaste skiljaktigheterna har redogjorts i den allmänna motiveringen. Därutöver må här nämnas, dels att i samband med den av utskottet förordade omläggningen av grunderna för den rättighet, varom här fråga, stadgandet i propositionens § 1 andra stycket utgått, dels att i övrigt vissa redaktionella förenklingar företagits. Det i speciallagen § 13 förekommande bemyndigandet för Kungl. Maj:t att i administrativ väg utfärda vissa

föreskrifter har med stöd av den i propositionen anförda motiveringen fått sin plats inom det förevarande kapitlet såsom *§ 75* och inskränkts till att gälla de ämnen, som i detsamma beröras.

§§ 76—95 motsvara nu gällande lags §§ 56—75. I *§§ 76, 77, 78, 79, 83* och *86* hava tillägg och ändringar införts i huvudsaklig anslutning till propositionen nr 354. Skiljaktigheterna mellan propositionen och utskottets förslag bestå dels däri att enligt det senare de till K. B. inkomna valsedelsförsändelserna ej skola uppföras i ett protokoll, utan i en »bok», dels däri att i utskottets förslag stadgas viss tid, inom vilken valsedelsförsändelse skall hava inkommit (jfr den allmänna motiveringen), dels däri att § 77 i vissa hänseenden omarbetats. I *§§ 86* och *88* hava de ändringar iakttagits, varom riksdagen innevarande år i anledning av konstitutionsutskottets memorial nr 24 för sin del beslutat. I *§§ 93* och *95* hava smärre ändringar skett, den förra påkallad därav att ett av Kungl. Maj:t till speciallagen hänfört stadgande av utskottet insatts i vallagen (§ 74), den senare närmast föranledd av den nya *§ 96*, vilken — med i huvudsak de skiljaktigheter, som i den allmänna motiveringen omnämnts — ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag till speciallag §§ 11—12.

Genom *övergångsbestämmelsernas* första stycke upphäves nu gällande vallag. Andra och tredje styckena överensstämma i sak med de i propositionerna framlagda förslagen.

V. Frågan om lagstiftning angående straff för valfrihetens störande m. m.

Herr Alkman har i sin motion hemställt, att riksdagen, vid antagande av Kungl. Maj:ts proposition, nr 358, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till lagstadganden — vare sig i grundlagen eller i allmänna lagen eller tilläventyrs i bådadera — om straff för valfrihetens störande, valbestickning och röstköp, valförfalskning, valsvek och valpåtryckning samt liknande förbrytelser och förseelser eller försök därtill.

Såsom även av motionären framhålles, finnas i gällande svensk lag ett fåtal bestämmelser, vilka stadga straffpåföljd för obehörigt förfarande vid allmänna val. Den mest omfattande av dessa bestämmelser återfinnes i 10 kap. 16 § strafflagen, som vid äventyr av böter eller fängelse förbjuder dels vissa uppräknade slag av obehörigt påverkande av väljare, dels varje annat obehörigt verkande vid val. Det kan

ifrågasättas, huruvida icke den av motionären åsyftade kriminaliseringen av vissa rättsstridiga förfaranden vid val redan finnes genomförd i och med sistnämnda generella stadgande. Å andra sidan har det gjorts gällande, att detta stadgande med sin något obestämda formulering icke skulle kunna tillämpas i erforderlig utsträckning, och särskilt att det vore tvivelaktigt, om vissa slag av valsvek vore innefattade däri. Denna tvekan grundar sig dels därpå, att stadgandet, såsom tillkommet för över 50 år sedan, icke rimligen kan vara avfattat med hänsyn till de förhållanden, som numera äro rådande vid val, dels därpå, att ifrågavarande lagrum påfallande sällan blivit tillämpat vid domstolarna.

Utskottet, som sålunda finner det vara ovisst, huruvida nu gällande lagstiftning lämnar ett tillräckligt rättsskydd åt valfriheten och valförrättningarnas behöriga verkställande, anser i likhet med motionären att ett betryggande sådant rättsskydd kommer att i särskilt hög grad påkallas under den närmaste framtiden, då givetvis möjligheterna till oegentligheter av olika slag vid val bliva talrikare i och med väljarkårens utökning.

Utskottet hemställer i anledning härav att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i vad mån nu gällande lagstadganden i förevarande ämne äro i behov av omarbetning.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen ville, under tillkännagivande att Kungl. Maj:ts propositioner nr 354 och 358 icke kunnat av riksdagen i oförändrad form antagas, i anledning av desamma såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri.

(Nuvarande lydelse.)	*(Utskottets förslag.)*
Riksdagsordningen.	
§ 6.	§ 6.
1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal av etthundra-	1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal av etthundra-

(*Nuvarande lydelse.*)

femtio *utses av landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.* Valet gäller för en tid av *sex* år, räknade från *och med* januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett.

2. Varje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för vilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondel av rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av *stadgandena i mom. 2 och 3* bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt *mom. 2* äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, vara berättigade att vardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, varje valkrets enligt ovan angivna grunder äger utse, bestämmes vart tionde

(*Utskottets förslag.*)

femtio *väljas av landstingens ledamöter och särskilt utsedda elektorer för de städer, som ej deltaga i landsting.* Valet gäller för en tid av *åtta* år, räknade från januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett.

2. För val till första kammaren är riket indelat i valkretsar. Stockholms stad och Göteborgs stad utgöra var för sig en valkrets. Annan stad, som ej deltager i landsting, tillhör samma valkrets som det landstingsområde, vari staden förut ingått. Flera landstingsområden kunna sammanföras i en valkrets; men ej må landstingsområde delas å skilda valkretsar. Indelningen i valkretsar innehålles i vallagen.

3. För varje valkrets väljes efter folkmängden inom dess område en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondel av rikets folkmängd.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av *stadgandet i 3 mom.* bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt *samma mom.* äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, vara berättigade att vardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, varje valkrets enligt ovan angivna grunder äger utse, bestämmes vart tionde

(*Nuvarande lydelse.*)

år av Konungen; dock må vad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskriven tid utöva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman då, enligt 7 § 2 eller 3 mom., nytt val skall ske inom den valkrets, staden förut tillhört. Är ej, då stadens rätt att välja inträder, riksdagsmännens antal för staden av Konungen bestämt, skall en av valkretsens platser tillkomma staden.

7. Äro icke, då tillämpning skall ske av den i *mom. 5* nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom kammaren, att *nya valkretsar, som i följd av stadgandet i näst förestående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar,* för vilka ökning av antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande av rätrigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i avseende å ordningen för sagda rättighets utövning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: *att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträtt ur landsting;* att valkretsar, för vilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i *mom. 2,* äga företräde framför valkretsar, för vilka sådan tillökning härleder sig från före-

(*Utskottets förslag.*)

år av Konungen; dock må vad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskriven tid utöva riksdagsmannakallet.

6. Äro icke, då tillämpning skall ske av den i *5 mom.* nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom kammaren, att *valkretsar,* för vilka ökning av antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande av rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i avseende å ordningen för sagda rättighets utövning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: att valkretsar, för vilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i *3 mom.,* äga företräde framför valkretsar, för vilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i *4 mom.;* att bland sådana valkretsar, vilka på grund av stadgandena i *3 mom.* äga välja ökat antal riksdagsmän, den har företrädet, för vilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem,

(*Nuvarande lydelse.*)

skrifterna i *mom. 4;* att bland sådana valkretsar, vilka på grund av stadgandena i *mom. 2* äga välja ökat antal riksdagsmän, den har företrädet, för vilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, vars folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna; att bland sådana valkretsar, vilka jämlikt *mom. 4* äga utse ökat antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för vilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande av företrädet dem emellan, detta skall avgöras genom lottning inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

(*Utskottets förslag.*)

vars folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna; att bland sådana valkretsar, vilka jämlikt *4 mom.* äga utse ökat antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för vilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande av företrädet dem emellan, detta skall avgöras genom lottning inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

7. Tillhöra flera landstingsområden samma valkrets och är i något av områdena landstingsmännens antal större än som skolat utses, därest den för annat landstingsområde inom valkretsen vid landstingsmannaval gällande grund blivit tillämpad, då skola ej flera av landstingsmännen i förstnämnda område deltaga i valet av riksdagsmän än att valmännens antal svarar mot nyssberörda grund;

(*Nuvarande lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

och skall förty, då riksdagsmannaval för valkretsen skall förrättas, landstinget i det område till sådant antal bland tingets ledamöter utvälja dem, som skola deltaga i riksdagsmannavalet. Val, varom i detta mom. stadgas, sker proportionellt enligt de närmare grunder, som av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag bestämmer. Varder landstingsman, som blivit utsedd till valman, förhindrad att fullgöra uppdraget, inkallas suppleant i den ordning, som beträffande förhinder för landstingsman i allmänhet gäller.

8. De i 1 mom. omförmälda elektorer utses för Stockholms stad och Göteborgs stad till lika antal med stadsfullmäktige samt för annan stad, som ej deltager i landsting, till det antal, som efter folkmängden i staden eller i de särskilda valkretsar, vari den för valet må vara indelad, svarar mot den beträffande landstingsmannaval i allmänhet gällande grund.

9. Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugusju års ålder. Valen äro omedelbara och, där två eller flera elektorer skola utses, proportionella. Varje röstande har lika röst. Vid val av elektorer skola jämväl utses suppleanter för dem. Närmare bestämmelser om elektorsval meddelas i vallagen.

10. Till elektor må endast den

(*Nuvarande lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

utses, som själv vid elektorsvalet äger rösträtt.

Elektor kan ej vara:

den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till elektor.

11. Omfattar valkrets för val av ledamöter i första kammaren flera län eller delar av flera län, åligger Konungens befallningshavande i det av dessa län, som Konungen bestämmer, att med allt, som med valet har samband, taga den befattning, som enligt vad därom är stadgat tillkommer Konungens befallningshavande.

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i *sex* grupper. Denna indelning fastställes i vallagen. *Är stad, som i 6 § 6 mom. sägs, berättigad att utse riksdagsman, skall staden tillhöra samma*

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i *åtta* grupper. Denna indelning fastställes i vallagen.

(*Nuvarande lydelse.*)

grupp som det landstingsområde, vari staden förut ingått.

2. Varje år skall inom en av de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande *sexårsperiod.* Vilken ordning härvid skall *mellan grupperna iakttagas,* därom stadgas i vallagen. *Val verkställes av landsting vid lagtima möte och av stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.*

3. Har Konungen — — — utgången av den *sexårsperiod,* för vilken — — — tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman avgått före *sexårsperiodens* slut, — — — i vallagen sägs. Skall — — — återstående tiden.

5. Skall plats, när *sexårsperioden* — — — varde under *sjätte* året av sagda period, — — — löpande *sexårsperiod* för samma valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman avgått före *sexårsperiodens* slut, — — — till årets slut.

7. *Landsting sammanträder för riksdagsmannaval, där så erfordras, till urtima möte.*

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män, som uppnått — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var *svensk*

(*Utskottets förslag.*)

2. Varje år *under september månad* skall inom en av de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande *åttaårsperiod.* Vilken ordning härvid skall *iakttagas mellan grupperna,* därom stadgas i vallagen.

3. Har Konungen — — — utgången av den *åttaårsperiod,* för vilken — — — tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman avgått före *åttaårsperiodens* slut, — — — i vallagen sägs. Skall — — — återstående tiden.

5. Skall plats, när *åttaårsperioden* — — — varde under *åttonde* året av sagda period, — — — löpande *åttaårsperiod* för samma valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman avgått före *åttaårsperiodens* slut, — — — till årets slut.

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män *och kvinnor,* som uppnått — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man

(*Nuvarande lydelse.*)

man från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller

som är i konkurstillstånd;

b) *den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats honom själv, hans hustru eller minderåriga barn;*

c) *den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;*

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar;

e) den som är från valrätten utesluten på grund av *honom* ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse — — — inträffar.

§ 19.

Till *ledamot* i andra kammaren *kan* endast utses *man*, som *äger* valrätt — — — någon av dessa.

§ 21.

Riksdagsman — — — — lagtima riksdagar.

(*Utskottets förslag.*)

och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

a) den som står under förmynderskap eller

som är i konkurstillstånd;

b) *den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;*

c) den som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse — — — inträffar.

§ 19.

Till *ledamöter* i andra kammaren *kunna* endast utses *män och kvinnor*, som *äga* valrätt — — — någon av dessa.

§ 21.

Riksdagsman — — — lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att avsäga sig riksdagsmannauppdrag, även om icke något av nu nämnda skäl är för handen.

(*Nuvarande lydelse.*)

Avsägelse — — — Konungens befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

(*Utskottets förslag.*)

Avsägelse — — — Konungens befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer; *dock att dels sådan valberättigad, som genom frånvaro från valdistriktet till följd av yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att personligen inställa sig vid valtillfället, må, i den utsträckning och under de villkor, som stadgas i vallagen, utan sådan inställelse avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning, som stadgas i nyssnämnda lag, avgiva valsedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.*

Övergångsstadgande.

Det år, varunder lagtima riksdag först sammanträder efter nya val i hela riket till andra kammaren, förrättade efter den 1 april 1919, kallas här nedan första valåret.

Riksdagsman i första kammaren, som är vald med tillämpning av de före första valåret gällande stadganden, äger ej med sin befattning fortfara längre än till utgången av nämnda år. Inträffar dessförinnan ledighet, skall sådan, med tillämpning av nyssnämnda stadganden, fyllas för den återstående tiden.

Val till första kammaren skall i hela riket förrättas under första

(*Nuvarande lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

valåret i september månad i den ordning, som för val, grundat på stadgandena i 7 § 2 mom., är föreskriven. För den grupp av valkretsar, vilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, gäller valet de åtta åren närmast efter första valåret, men för annan grupp för tiden från och med året närmast efter första valåret till ingången av gruppens närmaste åttaårsperiod.

Förordnar Konungen om nya val till första kammaren, innan val i åttonde gruppen förrättats för åttaårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som valt för åttaårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början av dess första åttaårsperiod.

Före ingången av september månad första valåret meddelar Konungen bestämmelse om antalet riksdagsmän i första kammaren för varje valkrets efter vad i 6 § 5 mom. sägs.

2:o) att riksdagen, under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med utskottets här ovan under punkt 1:o) gjorda hemställan varder av riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och av Konungen gillad, ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 354 och 358 samt herrar Clasons och Westmans m. fl. motioner, för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om val till riksdagen.

(*Gällande lags lydelse.*)

Om val till första kammaren.

1 §.

Valkretsarna indelas i följande grupper:

första gruppen: Stockholms stad, Jönköpings län, Gottlands län, Västmanlands län, Västerbottens län;

andra gruppen: Stockholms län, Blekinge län, Malmö stad, Skaraborgs län, Gävleborgs län utom Gävle stad;

tredje gruppen: Uppsala län, Kalmar södra landstingsområde, Malmöhus län utom städerna Malmö och Hälsingborg, Hälsingborgs stad, Göteborgs stad, Jämtlands län;

fjärde gruppen: Södermanlands län, Kalmar norra landstingsområde, Hallands län, Örebro län, Västernorrlands län;

femte gruppen: Östergötlands län utom Norrköpings stad, Kronobergs län, Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad, Gävle stad, Värmlands län;

sjätte gruppen: Norrköpings stad, Kristianstads län, Älvsborgs län, Kopparbergs län, Norrbottens län.

(*Utskottets förslag.*)

Valkretsar och gruppindelning.

1 §.

För valen till första kammaren indelas riket i nitton valkretsar nämligen:

1. Stockholms stad.

2. Stockholms län och Uppsala län.

3. Södermanlands län och Västmanlands län.

4. Östergötlands län med Norrköpings stad.

5. Jönköpings län.

6. Kronobergs län och Hallands län.

7. Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gottlands län.

8. Blekinge län och Kristianstads län.

9. Malmöhus län med Malmö stad och Hälsingborgs stad.

10. Göteborgs stad.

11. Göteborgs och Bohus län.

12. Älvsborgs län.

13. Skaraborgs län.

14. Värmlands län.

15. Örebro län.

(*Gällande lags lydelse.*)

För valen iakttages den ordning mellan grupperna, i vilken de här upptagits.

(*Utskottets förslag.*)

16. Kopparbergs län.

17. Gävleborgs län med Gävle stad.

18. Västernorrlands län och Jämtlands län.

19. Västerbottens län och Norrbottens län.

2 §.

Valkretsarna indelas i följande grupper:

första gruppen: första och tolfte valkretsarna,

andra gruppen: andra och nittonde valkretsarna,

tredje gruppen: tredje och åttonde valkretsarna,

fjärde gruppen: fjärde och adertonde valkretsarna,

femte gruppen: femte, elfte och fjortonde valkretsarna,

sjätte gruppen: sjätte, tionde och femtonde valkretsarna,

sjunde gruppen: sjunde, trettonde och sextonde valkretsarna,

åttonde gruppen: nionde och sjuttonde valkretsarna.

Om elektorer för städer, som ej deltaga i landsting.

3 §.

Elektorer för stad, som icke deltager i landsting, väljas för fyra år, räknade för Stockholms stad från och med den 1 april det år, under vilket valet skett, och för annan stad från och med den 1 januari året näst efter valet.

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

För Stockholms stad och Göteborgs stad tillämpas vid valet den valkretsindelning, som gäller för val av stadsfullmäktige. Annan stad, som ej deltager i landsting, skall, därest folkmängden uppgår till minst 40,000 personer, indelas i valkretsar, med iakttagande därav, att i regel för varje valkrets kommer att utses minst fem, högst tio elektorer; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att område, som vid val av stadsfullmäktige utgör en valkrets, ej må på skilda valkretsar fördelas; att antalet elektorer varder i den mån så utan olägenhet kan ske lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar, så ock det antal elektorer, som skall för varje valkrets utses, fastställes efter ovan angivna grunder av Konungens befallningshavande.

4 §.

Vid val av elektorer skall den för val av stadsfullmäktige gällande röstlängden ligga till grund; och ankomme på Konungen att i fråga om sådan längd meddela de särskilda föreskrifter, som erfordras för iakttagande av vad i riksdagsordningen stadgats om viss särskild ålder som villkor för rösträtt vid elektorsval.

Val av elektorer förrättas i samband med val av stadsfullmäktige sålunda att röstberättigad, som önskar

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

utöva rösträtt vid båda valen, skall vid ett och samma tillfälle avgiva sin röst beträffande vartdera av dem.

Om överlåtande av rösträtt äge tillämpning vad i sådant hänseende gäller i fråga om val till stadsfullmäktige.

I fråga om valsättet skall, med de nedan i denna § stadgade undantag, vad om val till stadsfullmäktige gäller äga motsvarande tillämpning.

Å valsedel må upptagas högst dubbelt så många namn som det antal elektorer, vilka skola utses för valkretsen. Upptager valsedel flera namn än sålunda är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. Å valkuvert skall vara tydligt anbragt ordet »Elektorsval». Finnes nämnda ord anbragt å valsedel, skall detta icke föranleda vare sig att valsedeln ogillas eller att ordet anses utgöra eller tillhöra partibeteckning.

Kostnader för valets kungörande ävensom utgifter för valkuvert och stämplar skola gäldas av den kommun, för vilken valet äger rum.

5 §.

Rösterna sammanräknas på sätt för val av stadsfullmäktige är stadgat.

Sedan valet av elektorer blivit avslutat, skola suppleanter utses sålunda att för elektor, vald för grupp, som endast tilldelats en plats, företagas två nya sammanräkningar inom denna grupp samt att för varje annan

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

elektor företages en ny sammanräkning inom den grupp, för vilken han blivit vald. Har elektor fått sig tillerkänd plats från flera grupper, anses han vald för den grupp, från vilken plats först tilldelats honom.

De nya sammanräkningarna skola ske i den ordning, vari elektorerna blivit valda. Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga elektorns namn för själva elektorsvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall vid varje ny sammanräkning tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln. Den, som erhållit högsta röstetalet, är vald till suppleant.

Vid valtillfället skall, särskilt för varje elektor, bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna från den grupp, för vilken han valts, skola i hans ställe inkallas. Härvid iakttages, beträffande elektor, vald för grupp, som tilldelats endast en elektorsplats, att företräde tillkommer den av suppleanterna, som blivit tidigare vald, samt beträffande annan elektor, att suppleant, som utsetts genom den för elektorn företagna sammanräkning, intager plats framför annan suppleant, och att i övrigt företräde tillkommer suppleant, som blivit tidigare vald.

6 §.

Mellan lika röstetal eller jämfö-

(Gällande lags lydelse.)

(Utskottets förslag.)

relsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

Hava elektorer icke blivit till föreskrivet antal valda, skall, för utseende av felande antal elektorer jämte suppleanter, nytt val ofördröjligen anställas.

Äro elektorer valda till vederbörligt antal, men ej lika många suppleanter, skall vid valet bero.

7 §.

Vid avfattande av protokoll över elektorsval bör till ledning tjäna formulär, som av Konungen fastställes.

Samtliga valsedlar skola inläggas i förseglat omslag samt förvaras, till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda. Magistraten låter utan lösen skyndsamligen tillställa var och en elektor och suppleant ett utdrag av valprotokollet, i vad det den ene eller andre rörer; gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde.

Valets utgång skall kungöras i den ordning, som i fråga om meddelanden från magistraten eljest är bruklig.

8 §.

Är någon missnöjd med elektorsval, må han däröver hos Konungen anföra underdåniga besvär, och skall han vid förlust av talan sist inom en månad efter den dag då valet av-

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

slutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till Konungens befallningshavande, som genom kungörelse, vilken i en eller flera av ortens mest spridda tidningar införes, utsätter viss kort tid, inom vilken underdånig förklaring över besvären må avlämnas till Konungens befallningshavande, varjämte Konungens befallningshavande från magistraten, som verkställt sammanräkningen, infordrar de avgivna valsedlarna samt övriga valet rörande handlingar. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländagått, har Konungens befallningshavande att besvären jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga valet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända för att i Dess regeringsrätt föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall magistraten ofördröjligen underrättas.

9 §.

Underrättelse, som i 8 § sägs, kungör magistraten och inkallar, om icke i följd av besvär över valet annan person förklaras vara vald, till ordinarie elektor den suppleant, som enligt den vid valtillfället bestämda ordning bör i stället inträda.

Förklaras hela valförrättningen olaglig, föranstaltar magistraten om ofördröjligt företagande av nytt val. Vid det nya valet länder i tillämp-

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

liga delar till efterrättelse vad ovan om elektorsval stadgats.

10 §.

Utträder stad ur landsting, skall val av elektorer första gången förrättas i samband med nästa allmänna val av stadsfullmäktige. Skall val till första kammaren äga rum för den valkrets, staden tillhör, innan elektorer sålunda blivit utsedda, skola de, som voro landstingsmän för staden vid tiden för dess utträde ur landsting, deltaga i valet i egenskap av elektorer.

11 §.

Avgår elektor under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, tillkännagiver magistraten sådant i den ordning, vari meddelanden från magistraten pläga kungöras, och inkallar till ordinarie elektor den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

Om valets förrättande och sammanräkning.

12 §.

1. Utgör landstingsområde egen valkrets, förrättas val till första kammaren, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen, av landstinget vid lagtima möte; skall val äga rum jämlikt föreskrifterna i 7 § 3—6 mom. riksdagsordningen, sammanträder landstinget till urtima möte.

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

2. Omfattar valkrets ett landstingsområde jämte en eller flera städer, som ej deltaga i landsting, bestämmer Konungens befallningshavande tid och ställe för valet. Val, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen, skall utsättas att äga rum i samband med landstingets lagtima möte, dock tidigast å andra dagen för mötet.

I fall, varom i detta mom. sägs, låter Konungens befallningshavande i god tid före valet tillkännagiva tid och ställe för valförrättningen i länskungörelserna ävensom meddela underrättelse till magistrat i stad, som tillhör valkretsen och ej deltager i landsting. Magistraten låter personlig kallelse till valet minst åtta dagar förut tillställas envar för staden utsedd elektor.

3. Tillhöra landstingsområden inom samma valkrets olika län, bestämmer Konungen tid och ställe för valet. Konungens befallningshavande i vart och ett av länen inom valkretsen utfärdar kungörelse om valet och meddelar, där inom länet finnes stad, som ej deltager i landsting, magistraten i sådan stad underrättelse för delgivande av kallelse, varom i 2 mom. sägs.

Inträffar för landstingsområde fall, varom i 6 § 7 mom. riksdagsordningen förmäles, sammanträder landstinget, där så erfordras, i god tid före valet till urtima möte för utseende av valmän såsom i nämnda mom. sägs.

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

4. Utgör stad egen valkrets, bestämmer Konungens befallningshavande dag för valet och underrättar magistraten i staden. Magistraten utfärdar i god tid före valet kungörelse, däri elektorerna kallas att å utsatt tid och ställe sammanträda för valets förrättande, samt låter delgiva envar elektor personlig kallelse såsom i 2 mom. sägs.

5. För deltagande i riksdagsmannaval åtnjuter elektor för stad samt, då val ej förrättas i samband med landstingsmöte, jämväl landstingsman av statsmedel dagtraktamente för varje förrättningsdag. Är valmannen ej bosatt å den ort där valet hålles, utgår jämväl dagtraktamente för varje resedag ävensom ersättning för resekostnaden. Traktamente och reseersättning, som nu sagts, utgå enligt samma grunder, som gälla i fråga om deltagande i landstings möte.

13 §.

Skall val, efter ty i 12 § är föreskrivet, äga rum vid annat tillfälle än under landstingsmöte och inträffar för landstingsman sådant hinder att han ej kan till valet sig inställa, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta Konungens befallningshavande i länet, vilken till deltagande i valet inkallar suppleant efter vad beträffande landsting är stadgat.

Är elektor för stad förhindrad att inställa sig till val, skall han oför-

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)
	dröjligen underrätta magistraten i staden, som till deltagande i valet inkallar vederbörande suppleant.
	14 §.
	Omfattar valkrets ej flera landstingsområden än ett, är landstingets ordförande valförrättare. Ingå flera landstingsområden i valkretsen, är valförrättare den till levnadsåren äldste av de ordförande i landsting, som deltaga i valet. I stad, som utgör egen valkrets, förrättas valet av magistratens ordförande.
2 §.	
Landsting eller stadsfullmäktige utse inom sig erforderligt antal personer att *vid valförrättningen* biträda *ordföranden.*	*Valmännen* utse inom sig erforderligt antal personer att biträda *valförrättaren.*
3 §.	*15 §.*
Val — — — — — — — — — — — — — — kännetecken.	
Å valsedel — — — — — — — — — — meningsriktning.)	
Namnen — — — — — — — — — — riksdagsmannavalet.	
4 §.	*16 §.*
Omedelbart — — — — — — — — — — — — — rösterna.	
5 §.	*17 §.*
Ogill — — — — — — — — — — — — — namnen.	
6 §.	*18 §.*
Upptager — — — obefintligt.	Upptager — — — obefintligt.

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)
Finnas — — — *3 §* — — — obefintliga.	Finnas — — — *15 §* — — — obefintliga.
Valsedel — — — giltig.	Valsedel — — — giltig.
7 §.	*19 §.*
För — — — (partigrupp).	För — — — (partigrupp).
Inom — — — *3 §* — — — riksdagsmannavalet.	Inom — — — *15 §* — — — riksdagsmannavalet.
Härvid iakttages — — — röst-talet.	Härvid iakttages — — — röst-talet.
I fråga om — — — tillämpning.	I fråga om — — — tillämpning.
Vid — — — och så vidare.	Vid — — — och så vidare.
8 §.	*20 §.*
1. Skola — — — grupper.	1. Skola — — — grupper.
För den — — — *7 §* — — — följd.	För den — — — *19 §* — — — följd.
För — — — grund.	För — — — grund.
Har — — — *3 §* — — — utesluten.	Har — — — *15 §* — — — utesluten.
2. Skall — — — jämförelse-talet.	2. Skall — — — jämförelse-talet.
9 §.	*21 §.*

Där — — — — — — — — — — — — — — honom.
Vid — — — — — — — — — — — — — — sedeln.
Den — — — — — — — — — — — — — — ställe.
Skulle — — — — — — — — — — — — — riksdagsmannavalet.

10 §. *22 §.*

Mellan — — — — — — — — — — — — — lottning.

11 §. *23 §.*

Hava — — — — — — — — — — — — — platserna.

(*Gällande lags lydelse.*)

12 §.

Vid valet — — — riksdagsmännens namn.

De avgivna valsedlarna — — — — de enligt *7 §* gjorda anteckningar, *förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.*

I fall, varom i 14 § sägs, skola valsedlarna jämte nyssnämnda anteckningar och avskrift av valprotokollet tillhandahållas Konungens befallningshavande.

13 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrives, *när valet verkställts av landsting, av dess ordförande med kontrasignation av landstingets sekreterare och, då valet skett av stad, av stadsfullmäktiges ordförande jämte två av dessa fullmäktige.* Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»I kraft av det riksdagsmannaval, som *av»* N. N. *»landsting (»stadsfullmäktige i »N. N.» stad»)* blivit den — — — (dag, månad, år) — — — förrättat, varder» N. N. »härigenom befullmäktigad att för en tid av *sex* år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller, där valet skett enligt 7 § 3—6 mom. riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år — — —») »vara ledamot av riksdagens första kammare.» Ort och tid.

(*Utskottets förslag.*)

24 §.

Vid valet — — — riksdagsmännens namn.

De avgivna valsedlarna — — — — enligt *19 §* gjorda anteckningar *och valprotokollet ofördröjligen insändas till den Konungens befallningshavande, som enligt vad i riksdagsordningen stadgas har att taga befattning med valet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.*

25 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrives *av valförrättaren jämte två av valmännen.* Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»I kraft av det riksdagsmannaval som *i»* N. N. *»valkrets* blivit den — — — (dag, månad, år) — — — förrättat, varder» N. N. »härigenom befullmäktigad att för en tid av *åtta* år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller, där valet skett enligt 7 § 3—6 mom. riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år — — —») »vara ledamot av riksdagens första kammare.» Ort och tid.

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)
14 §.	*26 §.*
Har — — — än i *9 §* sägs — — — de i *9 §* angivna — — — lotten.	Har — — — än i *21 §* sägs — — — de i *21 §* angivna — — — lotten.
Efter — — — försegling.	Efter — — — försegling.
15 §.	*27 §.*
Vid förrättning — — — sålunda utsedde.	Vid förrättning — — — sålunda utsedde.
Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:	Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:
»Sedan» N. N. »blivit *av*» N. N. »*landsting*» (»*stadsfullmäktige i*» *N. N.* »*stad*») utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av *sex* år, räknade från och med — — — enligt *14 §* av lagen — — — fullmakt.» Ort och tid.	»Sedan» N. N. »blivit *för*» N. N. »*valkrets* utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av *åtta* år, räknade från och med — — — enligt *26 §* av lagen — — — fullmakt». Ort och tid.
16 §.	*28 §.*
Finnes i fall, som i *14 §* avses, — — — lediga platsen.	Finnes i fall, som i *26 §* avses, — — — lediga platsen.
	Omfattar valkretsen landstingsområden, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som förrättar röstsammanräkningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för ledighetens fyllande.
17 §.	*29 §.*
Om — — — — — — — — — — — riksdagsordningen.	

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)

Om val till andra kammaren.

Valkretsar.

18 §.	*30 §.*
För valen — — — — — — — — — — —	tingslag.

Om valdistrikt och om valnämnd.

19 §.	*31 §.*
I valkrets — — — — — — — — — — —	valdistrikt.
Valkrets— — — — — — — — — — — —	valdistrikt.
20 §.	*32 §.*
1. Vill — — — *19 §* — — — kungjort.	1. Vill — — — *31 §* — — — kungjort.
2. Över — — — kommunalstyrelse.	2. Över — — — kommunalstyrelse.
21 §.	*33 §.*
För varje valdistrikt — — — — — — —	underrättelse.
22 §.	*34 §.*
I valnämnden — — — — — — — — — — —	biträder.
Vid — — — — — — — — — — — —	ordföranden.
23 §.	*35 §.*
Av kommunalstämma lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av stämman godkännes.	Av kommunalstämma lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av stämman godkännes.

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)
	Kvinna är berättigad att avsäga sig sådant uppdrag, även om icke något av nu nämnda skäl är för handen.
24 §.	*36 §.*
Menar — — — *23 §* — — — föras.	Menar — — — *35 §* — — — före.

Om röstlängd.

25 §.	*37 §.*
För varje — — — inseende.	För varje — — — inseende.
26 §.	*38 §.*
Röstlängd upprättas före den 25 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla *manliga* invånare inom valdistriktet, *vilkas ålder vid årets början ej understiger tjugufyra år.* Envar sådan — — — i längden såsom röstberättigad; dock att *den, som icke varit i kommunen mantalsskriven å sådan tid, att han under sistförflutna kalenderåret skolat därstädes erlägga utskylder, ej må upptagas såsom röstberättigad, med mindre av tillgängliga handlingar framgår eller eljest styrkes, att honom i hans mantalsskrivningsort påförda, sistnämnda år till betalning förfallna utskylder blivit erlagda eller att han icke detta år haft att erlägga några sådana utskylder.*	Röstlängd upprättas före den 25 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka *uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år.* Envar sådan — — — i längden såsom röstberättigad; dock att *i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugutre år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.*
Närmare — — — Konungen.	Närmare — — — Konungen.

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)
27 §.	*39 §.*
Senast — — — — — — — — — — — — upprättandet.	
Envar — — — — — — — — — — — — — därav.	
28 §.	*40 §.*
Från och med — — — på sätt i *29 §* sägs — — — underrättelse. I kungörelse — — — jämlikt *30 §* här nedan — — — enligt *33 §* — — — anmärkningar.	Från och med — — — på sätt i *41 §* sägs — — — underrättelse. I kungörelsen — — — jämlikt *42 §* här nedan — — — enligt *45 §* — — — anmärkningar.
29 §.	*41 §.*
Kungörelse — — — *28 §* — — — befallningshavande. Kungörelsen — — — införas.	Kungörelse — — — *40 §* — — — befallningshavande. Kungörelsen — — — införas.
30 §.	*42 §.*
Vill — — — — — — — — — — — — — — dagen.	
31 §.	*43 §.*
Har — — — — — — — — — — — — — tillhanda.	
32 §.	*44 §.*
Varder — — — — — — — — — — — — — — prövning.	
33 §.	*45 §.*
Den 25 juli — — — offentliga. Sedan — — — *30 §* — — — anmärkningsskriften. I röstlängden — — — föranledas. Röstlängden — — — längden.	Den 25 juli — — — offentliga. Sedan — — — *42 §* — — — anmärkningsskriften. I röstlängden — — — föranledas. Röstlängden — — — längden.

(Gällande lags lydelse.)	*(Utskottets förslag.)*
34 §.	*46 §.*
1. Vill — — — *33 §* — — — dag.	1. Vill — — — *45 §* — — — dag.
Det — — — besvär.	Det — — — besvär.
2. Avse — — — delgivningen.	2. Avse — — — delgivningen.
35 §.	*47 §.*
Göres — — — *34 § 1 mom.* — — — *34 § 2 mom.* — — — pröv-ning.	Göres — — — *46 § 1 mom.* — — — *46 § 2 mom.* — — — pröv-ning.
36 §.	*48 §.*

Har — — — — — — — — — — — förklaring.

37 §.	*49 §.*

Vad — — — — — — — — — — — besvärsskriften.

38 §.	*50 §.*

Då — — — — — — — — — — — — införas.
Ej — — — — — — — — — — — — återställas.

39 §.	*51 §.*

Över — — — — — — — — — — — fullföljas.

40 §.	*52 §.*

Har — — — — — — — — — — — — verkställas.
Har — — — — — — — — — — — — rättelser.

41 §.	*53 §.*

Ej — — — — — — — — — — — — företedda.

(*Gällande lags lydelse.*)	(*Utskottets förslag.*)

Om valets kungörande och förrättande.

42 §.	*54 §.*
Valförrättare — — — *71 §* här nedan sägs.	Valförrättare — — — *91 §* här nedan sägs.
43 §.	*55 §.*
När val — — — *55 §* — — — röstlängd.	När val — — — *70 §* — — — röstlängd.
44 §.	*56 §.*
Då — — — — — — — — — — — — — valkretsar.	
45 §.	*57 §.*
Valet — — — — — — — — — — — — — vallokalen.	
Det — — — — — — — — — — — — förrättningen.	
I — — — — — — — — — — — — — — anslaget.	
46 §.	*58 §.*
Valet — — — — — — — — — — — — — pågår.	
Där — — — — — — — — — — — eftermiddagen.	
47 §.	*59 §.*
Vid — — — kännetecken.	Vid — — — kännetecken.
Å valsedel — — — *valmän* — — — meningsriktning).	Å valsedel — — — *väljare* — — — meningsriktning).
Namnen — — — riksdagsmannavalet.	Namnen — — — riksdagsmannavalet.
Valsedel — — — åsyftas.	Valsedel — — — åsyftas.
48 §.	*60 §.*
Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till	Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till

(*Gällande lags lydelse.*)

storlek och beskaffenhet, tillhandahållas *valmännen* för det ändamål, varom i *49 §* förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

49 §.

En var, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för en var att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att *valmans* förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Efter det *valmannen* vid någon av omförmälta särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röst-

(*Utskottets förslag*)

storlek och beskaffenhet, tillhandahållas *väljarna* för det ändamål, varom i *61 §* förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

61 §.

En var, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för en var att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att *väljares* förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Efter det *väljaren* vid någon av omförmälta särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röst-

(*Gällande lags lydelse.*)

berättigad, och tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

50 §.

Valman, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själv därtill utser.

51 §.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, sin rösträtt utöva.

Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

(*Utskottets förslag.*)

berättigad, och tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhand varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

62 §.

Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själv därtill utser.

63 §.

Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna den rätt nu är sagd, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före valet på sätt nedan sägs.

För valsedelsförsändelse skall an-

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

vändas ett innerkuvert och ett ytterkuvert, som tillhandahållas genom statsverkets försorg. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå av väljaren tillslutes. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt, väljaren vid tiden för valet tillhör, och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, att väljaren egenhändigt undertecknat ovannämnda förklaring, med angivande av dag och ort för intygets meddelande.

64 §.

Kuvert för valsedelsförsändelse, varom i 63 § sägs, skola i god tid före valet finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd, i stad hos magistraten ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna.

65 §.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar vid

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

valförrättningen till ordföranden valsedelsförsändelse, varom i 63 § sägs. Finnes, att båda makarna äro i röstlängden upptagna såsom röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant som i 63 § andra stycket föreskrives, samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skälig anledning att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall varde det ej mottaget.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen, stämplas detsamma såsom i 60 § sägs, och nedlägges i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är innerkuvert ej sådant som i 63 § andra stycket föreskrives eller finnes å dess utsida annat märke än ändamålsbeteckningen, varde det ej mottaget.

66 §.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, sin rösträtt utöva; *dock att om rätt att i visst fall ingiva valsedel till Konungens befallningshavande gäller vad i 71—75 §§ här nedan stadgas.*

52 §.

67 §.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert

(Gällande lags lydelse.) *(Utskottets förslag.)*

förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

53 §.

De *valmän*, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att avlämna sina valsedlar.

68 §.

De *väljare*, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att avlämna sina valsedlar.

54 §. *69 §.*

När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 4 med därå gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet.

Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet avtryckas.

55 §. *70 §.*

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen med tillkännagivande av tid och ställe, som blivit utsatt för rösternas sammanräknande.

Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande valkuverten, valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

Om rätt för väljare att i vissa fall ingiva valsedel omedelbart till Konungens befallningshavande.

71 §.

Väljare, som tillhör någon av nedanstående yrkes- eller tjänstegrupper, må, i den ordning i 72—74 §§ föreskrives, avgiva valsedel genom försändelse omedelbart till Konungens befallningshavande; dock att sådan rätt ej må utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom valdistriktet den dag, då valet äger rum.

Hindret skall styrkas på sätt i 74 § stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

1) den som utövar militärtjänst;

2) den som utövar sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg;

3) den som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet.

72 §.

Till val på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen må valsedels-

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

försändelse, varom i 71 § sägs, ej anordnas tidigare än den 20 augusti det år valet sker, och till val i annat fall ej tidigare än dagen för Konungens befallningshavandes kungörelse om valet. Ej heller må försändelse i något fall anordnas senare än valdagen.

Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, det i 74 § omförmälda vittnesintyget underskrives.

73 §.

Vid anordnande av valsedelsförsändelse enligt 71 § skall väljaren anlita ojävigt vittne.

Vistas väljaren inom riket, skall såsom vittne anlitas på landet ordförande eller ledamot i valnämnd eller i kommunalnämnd samt i stad tjänsteman, som av magistraten förordnas.

Vistas väljaren utom riket, skall han såsom vittne anlita svensk konsul eller ock, där väljaren tillhör besättning eller annan personal å svenskt fartyg, dettas befälhavare eller, i händelse av förfall för denne, hans närmaste man.

De personer, som ovan nämnts, vare pliktiga att, när de därom anmodas, tillhandagå väljare såsom nu är sagt.

I fråga om viss grupp av väljare äge Konungen förordna, vilka personer ytterligare må kunna anlitas såsom vittne.

Är väljaren ej personligen känd för vittnet, åligge honom att styrka

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

sin identitet antingen genom intygande av trovärdig person eller ock medelst prästbevis, debetsedel, arbets- eller sjöfartsbok eller annan tillfyllestgörande handling.

74 §.

Vid anordnande av valsedelsförsändelse enligt 71 § skall väljaren använda ett innerkuvert med vidhängande blankett och ett ytterkuvert, vilka genom statsverkets försorg tillhandahållas. Ej må andra kuvert för ändamålet brukas.

Väljare är berättigad att av vittne, som han jämlikt 73 § anlitar, erhålla erforderliga kuvert.

Om valsedel gäller vad i 59 § stadgas.

Väljaren skall i enrum inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta.

Därefter skall i vittnets närvaro å den innerkuvertet vidhängande blanketten tecknas noggrann upplysning angående de av valmannens yrke eller tjänst förorsakade omständigheter, som förhindra hans personliga närvaro vid valförrättningen, ävensom förklaring att han frivilligt och i enrum inlagt sin valsedel i kuvertet och själv tillslutit detta. Vad sålunda tecknats å blanketten skall av väljaren egenhändigt underskrivas. Tillika skola å blanketten angivas yrke eller tjänsteställning, valdistrikt, som väljaren vid tiden för valet tillhör, och hemvist inom valdistriktet, så ock de omstän-

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

digheter i övrigt, angående vilka Konungen föreskriver, att uppgift härvid skall meddelas.

Vittnet skall å blanketten vitsorda de omständigheter, vilka av valmannen angivits såsom förfallogrund, och intyga, att väljaren egenhändigt skrivit sitt namn å blanketten såsom ovan sagts samt att han omedelbart dessförinnan befunnit sig i enrum, ävensom ock angiva dag och ort för intygets meddelande.

Innerkuvertet med vidhängande blankett skall av väljaren i vittnets närvaro inläggas i ytterkuvertet. Detta tillslutes och adresseras till Konungens befallningshavande i vederbörande län (eller, om väljaren tillhör valdistrikt inom Stockholms stad, till Överståthållareämbetet). En å ytterkuvertet anbragt uppgift, att det innehåller väljarens valsedel, skall av väljaren egenhändigt underskrivas. Tillika angives det valdistrikt väljaren tillhör och hans hemvist inom distriktet.

Vittne, som jämlikt 73 § är pliktigt att tillhandagå väljare så som där sägs, vare, då särskild anmodan därom framställes, skyldigt att ombesörja försändelsens befordran.

Överlämnas försändelsen åt allmänna posten, skall den rekommenderas.

75 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av stadgandena i 73 och 74 §§ meddelas av Konungen.

(*Gällande lags lydelse.*)

Om rösternas sammanräknande och valets avslutande.

56 §.

Det åligger Konungens befallningshavande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valkuvert, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas.

57 §.

Å utsatt tid och ställe verkställes av Konungens befallningshavande inför öppna dörrar sammanräknandet av de vid valet avgivna röster.

Protokollen över röstningen granskas var för sig, och sigillen å omslaget till de vid varje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet avtryckta. Förekommer därvid ej skälig anledning, att omslaget efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

(*Utskottets förslag.*)

76 §.

Det åligger Konungens befallningshavande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valkuvert, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas.

Då valsedelsförsändelse, varom i 74 § sägs, ankommit till Konungens befallningshavande, skall anteckning därom med uppgift å dagen för ankomsten ske i bok, som för ändamålet upplagts. Försändelserna förvaras under lås.

77 §.

Å utsatt tid och ställe verkställes av Konungens befallningshavande inför öppna dörrar sammanräknandet av de vid valet avgivna röster.

De från valförrättarna insända protokollen över röstningen granskas var för sig, och sigillen å omslaget till de vid varje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet avtryckta. Förekommer därvid ej skälig anledning, att omslaget efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

(Gällande lags lydelse.)

(Utskottets förslag.)

Hava valsedelförsändelser, varom i 74 § sägs, ankommit, räknas desamma och antalet jämföres med den över dylika försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än dagen efter valet eller har därtill begagnats annat ytterkuvert än i nämnda § föreskrives eller förekommer skälig anledning att ytterkuvert efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet och däri innesluten valsedel vare utan verkan på valet.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas flera kuvert härröra från samma valman, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses,

att den som avgivit valsedeln är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför valförrättare utövat sin rösträtt,

att han jämlikt 71 § är behörig att i förevarande ordning avgiva valsedel,

att valsedel avgivits inom den i 72 § stadgade tid och i enlighet med föreskrifterna i 73 och 74 §§,

samt att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten och kuvertet nedlägges i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes

(*Gällande lags lydelse.*)

58 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs samt valsedlarna uttagits ur *valkuverten* och granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen må giva anledning.

59 §.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Finnas i ett *valkuvert* två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

60 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller är något namn å sedeln överstruket, anses sådant namn såsom obefintligt.

(*Utskottets förslag.*)

namn antecknas, att rösträtten utövats.

78 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs, *de innerkuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna,* samt valsedlarna uttagits ur *dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten* och granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen må giva anledning.

79 §.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Finnas i ett *kuvert* två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

80 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller är något namn å sedeln överstruket, anses sådant namn såsom obefintligt.

(*Gällande lags lydelse.*)

Finnas å valsedel flera namn än som enligt *47 §* är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet avser, vare ändock giltig.

61 §.

Rösterna sammanräknas och valets utgång bestämmes enligt de i *7*, *8* och *10 §§* angivna grunder.

62 §.

Hava vid valet riksdagsmän sedda, anställes ofördröjligen nytt återstående platserna.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshavande föra protokoll, i vilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar avgivits i varje valdistrikt, de olika grupper, i vilka valsedlarna blivit ordnade, antalet giltiga valsedlar i varje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, vilken inom varje grupp blivit bestämd, partigruppernas rösttal, de övriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen av platserna mellan grupperna, det

(*Utskottets förslag.*)

Finnas å valsedel flera namn än som enligt *59 §* är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet avser, vare ändock giltig.

81 §.

Rösterna sammanräknas och valets utgång bestämmes enligt de i *19*, *20* och *22 §§* angivna grunder.

82 §.

icke blivit till föreskrivet antal utval för besättande av den eller de

83 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshavande föra protokoll, i vilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar avgivits *inför valförrättaren* i varje valdistrikt, *huru många försändelser ankommit på grund av stadgandet i 71 §, huru många innerkuvert som öppnats, och huru många giltiga och ogiltiga valsedlar som innehållits i dessa kuvert*, de olika grupper, i vilka valsedlarna blivit ordnade, antalet giltiga valsedlar i varje grupp, den ordning mellan

(*Gällande lags lydelse.*)

antal platser, som tilldelats varje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill, varom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, vilka, på sätt i *7 §* sägs, blivit vid valet förda, förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

(*Utskottets förslag.*)

namnen å valsedlarna, vilken inom varje grupp blivit bestämd, partigruppernas rösttal, de övriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen av platserna mellan grupperna, det antal platser, som tilldelats varje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill, varom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, vilka, på sätt i *19 §* sägs, blivit vid valet förda, förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

64 §. *84 §.*

Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut, eller varder eljest nödigt att densamma uppskjuta eller avbryta, skola alla valsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan de närvarande förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

65 §. *85 §.*

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av valprotokollet. Med protokollets uppläsning är valförrättningen avslutad.

66 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas av Konungens befallnings-

86 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas av Konungens befallnings-

(*Gällande lags lydelse.*)

havande. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»Vid *riksdagsmannaval*, som den ..... (dag, månad, år) .... hållits *i* ..... (valkretsens namn) har» N. N. »blivit utsedd till ledamot av Riksdagens andra kammare för en tid av *tre* år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter *treårsperiodens* början: »för tiden till den 1 januari år .....»); »varom detta länder till bevis och fullmakt.« Ort och tid.

67 §.

Har någon, som blivit vald till riksdagsman, avsagt sig uppdraget, och prövas avsägelsen giltig, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning så kungjord, som *14 §* sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i *9 §* angivna grunder. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

(*Utskottets förslag.*)

havande. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»Vid *röstsammanräkning*, som den ..... (dag, månad, år) .... hållits *för* ..... (valkretsens namn) har» N. N. »blivit utsedd till ledamot av Riksdagens andra kammare för en tid av *fyra* år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter *fyraårsperiodens* början: »för tiden till den 1 januari år .....»); »varom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

87 §.

Har någon, som blivit vald till riksdagsman, avsagt sig uppdraget och prövas avsägelsen giltig, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning så kungjord, som i *26 §* sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i *21 §* angivna grunder. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

(*Gällande lags lydelse.*)

68 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt vilken på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshavande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för ..... (valkretsens namn) för en tid av *tre* år, räknade från och med den 1 januari år .....» (eller om den avgångne utsetts först efter *treårsperiodens* början: »för tiden till den 1 januari år .....»), »men denna plats blivit ledig, har vid förrättning enligt *67 §* av lagen om val till riksdagen» N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år .....» (eller om förrättningen hållits före *treårsperiodens* början: »för sagda tid»); »varom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

69 §.

Finnes, i fall, som i *67 §* avses, å där omförmälta valsedlar icke namn å någon, som kan inträda

(*Utskottets förslag.*)

88 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt vilken på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshavande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för ..... (valkretsens namn) för en tid av *fyra* år, räknade från och med den 1 januari år .....» (eller om den avgångne utsetts först efter *fyraårsperiodens* början: »för tiden till den 1 januari år .....»), »men denna plats blivit ledig, har vid förrättning enligt *87 §* av lagen om val till riksdagen» N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år .....» (eller om förrättningen hållits före *fyraårsperiodens* början: »för sagda tid»); »varom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

89 §.

Finnes, i fall, som i *87 §* avses, å där omförmälta valsedlar icke namn å någon, som kan inträda

(*Gällande lags lydelse.*)

såsom ledamot i den avgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande av den lediga platsen.

Samma lag vare, där fel, som på besvär över den omedelbara utgången av valet förklarats hava förelupit, är sådant, att det ej kan avgöras, vem som bör inträda i den avgångnes ställe.

(*Utskottets förslag.*)

såsom ledamot i den avgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande av den lediga platsen.

Samma lag vare, där fel, som på besvär över den omedelbara utgången av valet förklarats hava förelupit, är sådant, att det ej kan avgöras, vem som bör inträda i den avgångnes ställe.

Allmänna bestämmelser.

70 §. *90 §.*

Vad ovan är stadgat i avseende å magistrat vare i stad, där magistrat ej finnes, gällande om den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse.

71 §. *91 §.*

Äro i stad flera valdistrikt, skall magistraten för varje valdistrikt utse tre eller flera deputerade att vara valförrättare i distriktet. Av dessa förer den främste ordet. Protokollet över valförrättningen föres av den, magistraten därtill utsett.

Till deputerad må i fall av behov utses den, som eljest ej tillhör magistraten.

72 §. *92 §.*

Om besvär över val till andra kammaren är stadgat i riksdagsordningen.

73 §.

I de ärenden rörande val till andra kammaren, varom i denna lag förmäles, må det vara en var tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med allmänna

93 §.

I de ärenden rörande val till andra kammaren, varom i denna lag förmäles, må det vara en var tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med allmänna

(*Gällande lags lydelse.*)

posten; *dock att vad sålunda är stadgat ej äger tillämpning i fråga om besvär.*

74 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd, som i *30 §* sägs, sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

75 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som i *49 §* avses, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar *så ock de av denna lag föranledda utgifter för valkuvert och stämplar ävensom* kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

(*Utskottets förslag.*)

posten; *dock att om valsedelsförsändelse, varom i 74 § sägs och som med posten insändes, gäller vad i sista stycket av nämnda § föreskrives.*

Vad här ovan i denna § stadgas äger ej tillämpning i fråga om besvär.

94 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd, som i *42 §* sägs, sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

95 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som i *61 §* avses, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar *och för* kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, *ävensom, med de undantag, som av 96 § föranledas, utgifter för stämplar och valkuvert,* skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

96 §.

Ytterkuvert och innerkuvert, varom i 63 och 74 §§ sägs, bekostas av statsverket. Kuverten skola vara av ogenomskinligt papper och försedda

(*Gällande lags lydelse.*)

(*Utskottets förslag.*)

med ändamålsbeteckning samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär till ändamålsbeteckning å kuverten samt till förklaring och vittnesintyg å ytterkuvert, enligt vad i 63 § föreskrives, ävensom till blankett till innerkuvert och uppgift å ytterkuvert enligt 74 § fastställas av Konungen.

Övergångsstadgande.

Genom denna lag upphäves lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909.

Den nya lagen träder i kraft den dag, då det vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri, efter att hava av riksdagen antagits, varder av Konungen gillat.

Elektorer för städer, som ej deltaga i landsting, skola genom särskild valförrättning under maj månad det år, då lagen träder i kraft, utses för tiden från valförrättningens avslutande till utgången av år 1922, dock att för Stockholms stad tiden för uppdraget utgår först den 31 mars 1923. Kallelse till valet utfärdas och kungöres i den ordning, som i fråga om val av stadsfullmäktige gäller.

(*Gällande lags lydelse.*) (*Utskottets förslag.*)

Formulär 1.

Formulär till kungörelse om framläggande av röstlängd.

Kungörelse.

Härmed — — — — — — — — — — — — — — — — Ort och tid.

Underskrift.

Anvisningar:

[1]) Här angives — — — påföljande söckendag.

Formulär 2.

Formulär till underrättelse enligt *29 §.*

Formulär till underrättelse enligt *41 §.*

Jämlikt — — — — — — — — — — — — — Poststämpelns datum.

Underskrift.

Anvisningar:

[1]) Här införes — — — påföljande söckendag.

(*Gällande lags lydelse.*) (*Utskottets förslag.*)

Formulär 3.

Formulär till underrättelse enligt *31* §.

Formulär till underrättelse enligt *43* §.

Härigenom — — — — — — — — — — — — — Poststämpelns datum.

Underskrift.

Anvisningar:

[1]) Vederbörande — — — påföljande söckendag.

Formulär 4.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval.

Protokoll i N. N. valdistrikt vid val av ledamot i riksdagens andra kammare å — — — (vallokalen) i — — — — (orten) den — — — (dag, månad och år).

Till förrättande — — — — — — — — — — — — — — N. N.

Anvisningar:

[1]) Har valet — — — antecknas.

3:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, i vad mån gällande regler om utseende av ersättare åt ledamöter av första kammaren äro i behov av omarbetning, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som härav må kunna föranledas;

4:o) att herrar Gustaf Gustafssons, K. J. Ekmans, Lindhagens, Molins, Hanssons i Stockholm, Olssons i Kullenbergstorp, Normans m. fl. och Vennerströms m. fl. motioner, i den mån de icke genom utskottets under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunna anses besvarade, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

5:o) att riksdagen i anledning av herr Alkmans motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, i vad mån gällande bestämmelser om ansvar för obehörigt förfarande vid allmänna val äro i behov av omarbetning för deras förtydligande och fullständigande, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som härav må kunna föranledas.

Stockholm den 16 maj 1919.

På utskottets vägnar:

F. HOLMQUIST.

Reservationer.

a) Vid utskottets under punkt 1:o) upptagna förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen § 6

av herr *Trygger*, som, med instämmande av herrar *Swartz*, *Hammarström*, *Clason*, *Dahl* och *Boberg*, ansett, att riksdagens avsikt att skapa en ifråga om valrättsvillkoren enhetlig grundval för första kammaren bort föranleda, att i samband med införandet i riksdagsordningen av bestämmelse om viss ålder för valrätt och valbarhet beträffande elektorer motsvarande stadgande jämväl ifråga om landstingsmän bleve grundlagsfästat.

b) Vid utskottets under punkt 1:o) upptagna förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen § 16

dels beträffande mom. b av herr *Trygger*, som med instämmande av herrar *Hammarström*, *Clason* och *Boberg*, ansett att i enlighet med den uppfattning, som i reservation till tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 vid 1918 års urtima riksdag gjorts gällande med avseende på den kommunala rösträtten, envar, som av allmänna fattigvården åtnjuter varaktigt understöd, bort uteslutas från valrätt till andra kammaren;

dels beträffande samma mom. av herr *Pettersson* i Bjälbo, som anfört:

I reservation bifogad tredje särskilda utskottets betänkande vid 1918 års urtima riksdag yrkade jag jämte 3 andra medlemmar av utskottet på en sådan formulering av det kommunala fattigvårdsstrecket, att en var skulle förklaras obehörig deltaga i avgörande av kommunens allmänna angelägenheter, som av *fattigvården åtnjuter varaktigt understöd.*

På grund av då anförda skäl och då motsvarighet bör äga rum beträffande den politiska rösträtten får jag hemställa att förevarande mom. måtte få följande lydelse:

»— — — — åtnjuter varaktigt understöd».

dels beträffande samma mom. av herrar *Nilsson* i Antnäs och *Hedlund* i Östersund, som instämt i det av herr Pettersson i Bjälbo gjorda yrkandet.

dels av herr *Pettersson* i Bjälbo, som anfört:

I överensstämmelse med min reservation vid 1918 års urtima riksdag angående behovet av ett verkligt och effektivt kommunalt skattestreck anser jag mig även nu böra uttala såsom min uppfattning, att utskottets förslag vid denna § bort innehålla bestämmelser därom att fullgjord skatteinbetalning bör krävas för rättighet att utöva politisk rösträtt,

dels av herr *Hedlund* i Östersund, som instämt i herr Petterssons i Bjälbo yttrande.

c) Vid utskottets under punkten 1:o) upptagna förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen § 24 ävensom det under punkt 2:o) upptagna förslaget till vallag §§ 60, 61, 63—65 och 96

dels av herr *Trygger*, som, med instämmande av herrar *Swartz*, *Hammarström*, *Clason*, *Dahl* och *Boberg*, har ansett att i stället för den i vallagen § 63 och följande §§ föreslagna anordning i fråga om makes utövande av rösträtt för andra maken bort i riksdagsordningen intagas stadgande om fullmaktsröstning i enlighet med den av herr Clason avgivna motion,

dels av herr *Pettersson* i Bjälbo, som med instämmande av herrar *Nilsson* i Antnäs och *Hedlund* i Östersund anfört:

Inom utskottet har man varit enig därom, att Kungl. Maj:ts förslag till anordning för underlättande av äkta makars röstavlämning var alltför omständligt.

Men även den enklare form som utskottet föreslagit synes mig onödigt invecklad.

Då det här gäller uteslutande äkta makar borde man utan vidare välja den enklaste formen, röstning genom fullmakt.

Utskottet framhåller i sitt betänkande, att varje anordning, som åsyftat att den ene makens röstning skall ske med den andres biträde, måste grunda sig på förtroende makarna emellan såsom en oundgänglig förutsättning. Detta är säkerligen riktigt, men då finnes ingen anledning att, såsom utskottet här föreslagit, inkalla ett utomstående vittne för att liksom skydda den ena maken från otillbörlig påverkan från den andres sida.

Denna anordning verkar stötande, den innebär ingen garanti mot missbruk och kommer säkerligen att i stor utsträckning åsidosättas och bli en bestämmelse endast på papperet.

Bestämmelse om fullmaktsröstning bör införas i 24 § R. O.

De bestämmelser om rätt för den ene maken att ingiva valsedel för den andra, som utskottet infört i 63—65 §§ av vallagen, böra utgå och ersättas av bestämmelser om sådan röstning makar emellan på grund av fullmakt.

Dessa bestämmelser böra lämpligen införas i § 61 av utskottets förslag.

Men för ernående av minsta möjliga ändringar i paragraferingen bör denna § delas i tre samt § 60 i två, allt på sätt nedan synes. Även § 96 måste ändras.

På grund härav får jag hemställa,

att § 24 R. O. måtte erhålla följande lydelse:

Rösträtt må ej utövas — — — — utan sådan inställelse avgivna valsedel, dels ock äkta make må, när båda makarna äro röstberättigade, på grund av fullmakt utöva rösträtt för den andra maken.

Utövar make andra makens rösträtt på grund av fullmakt, skall fullmakten vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

samt att i vallagen §§ 60, 61, 62, 63—65 och 96 måtte erhålla följande lydelse:

60 §.

Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas väljarna för det ändamål, varom i 62 § förmäles. Innan valkuvertet utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

61 §.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

62 §.

Till varje väljare utlämnas vid valbordet ett valkuvert och till make, som uppgiver sig vilja utöva rösträtt för andra maken, ytterligare ett kuvert.

I vallokalen — — — — av någon iakttagas,

63 §.

Väljaren har att vid någon av de i föregående § omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, varvid iakttages, att om make tillika utövar rösträtt för andra maken, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvertet tillslutits, överlämnar väljaren utan dröjsmål detsamma till ordföranden. Efter det denne förvissat sig om att den som vill rösta är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att, i fall då make uppger sig vilja rösta för andra maken, han är därtill behörig samt båda makarna röstberättigade, ävensom tillsett — — — — att rösträtten utövats.

64 §.

Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

65 §.

Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid omröstningen anlita den, han själv därtill utser.

96 §.

Ytterkuvert och innerkuvert, varom i 74 § sägs, bekostas av statsverket. Kuverten skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär till blankett till innerkuvert och uppgift å ytterkuvert enligt 74 § fastställas av Konungen.

d) vid utskottets under punkten 1:o) upptagna förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen §§ 6, 9 och 16 ävensom punkten 4:o) i utskottets hemställan.

av herr *Vennerström* som anfört:

I fråga om valrätten och valbarheten vid de större städernas elektorsval till första kammaren har K. M:t i proposition n:r 358 föreslagit,

att dessa frågor skola regleras i grundlagen. I riksdagsordningen § 6 mom. 9 stadgas: »Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugusju års ålder.» Utskottet har godkänt K. M:ts förslag och sålunda tillförsäkrat den förhatliga höjningen av åldersgränsen till 27 år det ytterligare skydd, som grundlagen är i stånd att skänka framför vanlig lag. I en i andra kammaren avgiven motion har herr P. Albin Hansson påpekat, till vilka inkonsekvenser riksdagen gör sig skyldig genom att i grundlagen inskriva valrättsvillkoren vid elektorsvalen. Motionären föreslår i stället, att bestämmelserna om elektorsvalen ryckas ut ur grundlagen och placeras i vallagen. Det är uppenbarligen i högsta grad inkonsekvent och principlöst att i grundlagen införa bestämmelser om valrätts- och valbarhetsålder vid elektorsval, på samma gång som bestämmelserna om valrätts- och valbarhetsålder vid landstingsmannaval äro inskrivna i landstingsförordningen, alltså i allmän lag. För ändring av de förra bestämmelserna, under vilka falla blott en mindre del av valmännen till första kammaren, fordras tvenne riksdagars beslut jämte mellanliggande nyval, emedan de äro av grundlags natur. För ändring av de senare bestämmelserna, under vilka falla större delen av valmännen till första kammaren, fordras däremot beslut av endast en riksdag, emedan de icke äro av grundlags natur. Det vore önskvärt att denna absurda inkonsekvens röjdes ur vägen genom en enhetlig lagstiftning. På två vägar kan enhetligheten tänkas åstadkommas. Antingen genom att valrättsvillkoren i fråga om såväl elektorsförsamlingar som landsting regleras enbart i grundlag, eller ock genom att de regleras enbart i allmän lag. Det kan icke bli tal om, att den förra vägen, förordad av högermotionärer i andra och första kammaren, biträdes av en demokrati, som anser den 27-åriga valrättsåldern vara den ur demokratisk synpunkt minst sympatiska delen av urtima riksdagens författningskompromiss. Den senare vägen förordas på goda grunder i herr P. Albin Hanssons motion. Har man ända från det nya representationsskickets tillkomst 1866 och till 1919 kunnat tillfredsställande reda sig med att valrättsvillkoren vid val till första kammaren varit inskrivna enbart i allmän lag och alls icke i grundlag, så borde man även i framtiden kunna riskfritt nöja sig med samma anordning. I denna reservation yrkas bifall till herr P. Albin Hanssons motion.

Det socialdemokratiska vänsterpartiet ställer sig principiellt på enkammarsystemets ståndpunkt. I annat sammanhang har riksdagens socialdemokratiska vänstergrupp i år väckt motion om införande av enkammmarsystem. Under sådana förhållanden har riksdagsgruppens

genom mig framburna författningsmotion i anknytning till K. Maj:ts proposition nr 358 icke upptagit några särskilda ändringsyrkanden i fråga om valrätten och valbarheten till första kammaren. Så länge nu första kammaren finnes till, bör dock varje förslag till demokratisering av dess grunder från vänstersocialistisk sida stödjas. I motion i andra kammaren har herr Molin i Dombäcksmark yrkat, att § 9 i riksdagsordningen skulle få följande lydelse: »Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder.» Enligt motionärens förslag skulle alltså ur riksdagsordningen utgå det förut gällande villkoret, att antingen 3,000 kronors årlig inkomst under de tre senaste åren eller ock äganderätt under lika lång tid av fastighet till ett taxeringsvärde av minst 50,000 kronor krävas för valbarhet till första kammaren. Kravet på borttagande av de gamla censusbestämmelserna är väl motiverat. Ett behållande alltfort av denna högerns penningegaranti överensstämmer varken med den moderna tidens eller den nya författningens tendens att ur det medborgerliga livet bannlysa penningen såsom mätare å personlighetens värde. Ett mycket stort antal dugande män och kvinnor från de fattigare klasserna utestängas genom detta penningstreck från valbarhet till första kammaren, detta till uppenbar skada för samhället. Särskilt blir kvinnans valbarhet till första kammaren så gott som fullständigt illusorisk, så länge nu gällande villkor bestå. Med instämmande i motionärens motivering yrkar jag bifall till hans motion om ändrad lydelse av riksdagsordningen § 9.

Det yrkande om en ny lydelse av riksdagsordningens § 16, som föreligger i den socialdemokratiska vänstergruppens genom mig framförda motion, är en given konsekvens av den ståndpunkt, gruppen intog vid urtima riksdagen. Våra yrkanden om politisk valrätt till andra kammaren överensstämma helt med våra yrkanden om kommunal rösträtt. Vi anse att myndighetsåldern och icke någon högre ålder skall fixeras som begynnelsepunkt för rösträttens utövande. Vi anse, att konkursstrecket och fattigvårdsstrecket böra helt försvinna, såsom varande obehöriga räster av det kapitalistiska samhällets penningegarantier. Fattigvårdsstrecket så mycket hellre, som den vid urtima riksdagen antagna formuleringen av detsamma i praktiken visat sig vålla betydande vantolkning och trassel. Vi anse ock, att värnpliktsstrecket, kravet på fullgjord värnplikt som villkor för valrätt till andra kammaren, skall utgå. Det är ett könsstreck, som drabbar männen men icke kvinnorna. För övrigt borde i detta fall likartade bestämmelser gälla för valrätt till första och till andra kammaren. Fullgjord värnplikt kräves icke som villkor

för valrätt till första kammaren. Ingen anledning finnes att förfara strängare i fråga om valrätt till andra kammaren.

I prop. nr 354 har K. M:t framlagt förslag om rätt för sådana väljare, som genom sin tjänst eller sitt yrke äro urståndsatta att personligen inställa sig vid valförrättningen, att genom insändande av valsedel utöva sin rösträtt. Utskottet har i så måtto biträtt K. M:ts förslag, att det föreslagit dylik rättighet dels åt dem, som utöva militärtjänst, dels åt dem som utöva sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhöra besättning eller personal å fartyg samt åt personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet. Såsom utskottet självt antyder i motiveringen ha en del yrkesgrupper lämnats utanför, vilka rättvisligen borde kunna tillerkännas rätt att rösta utan personlig inställelse. En sådan yrkesgrupp är arbetarna vid järnvägs- och kanalbyggnader. Dessa arbetare flytta från plats till plats allteftersom järnvägslinjerna och kanalbyggnaderna fortskrida och äro i regel förhindrade att annat än i sällsynta undantagsfall infinna sig personligen i sin hemort för att rösta. Då nu dessa liksom en del andra medborgaregrupper icke omedelbart blivit medräknade inom denna försökslagstiftnings giltighetsområde, kräver rättvisan åtminstone, att en utredning utan dröjsmål verkställes, i vad mån samma rätt till valsedels insändande kan tillerkännas dem som de i utskottsförslaget uppräknade medborgaregrupperna. I detta syfet borde av riksdagen en skrivelse avlåtas till K. M:t.

I denna skrivelse borde även ingå en anslutning till grundtanken i herr Olssons i Kullenbergstorp motion, att de nya stadgandena skulle utsträckas till att gälla även det fall, att hindret för rösträttens utövning genom personlig inställelse föranledes av sjukdom, lyte, ålderdomssvaghet eller liknande omständigheter. Av de hinder för röstning, som i herr Olssons motion beröras, äro sjukdom och kroppsligt lyte i förevarande sammanhang otvivelaktigt värda allt beaktande. Det kan med skäl göras gällande, att då riksdagen går att i så avsevärd grad underlätta röstningen för vissa kategorier yrkes- och tjänsteutövare, uppmärksamhet även bör ägnas åt de fall, då personer av sjukdom eller lyte förhindras att inställa sig vid valförrättning. Frågan om de stadganden, som för sådant syfte kunna visa sig lämpliga, torde lämpligast ingå i den utredning, som angives i den ovan föreslagna riksdagsskrivelsen.

Av ovan anförda skäl yrkar jag

dels att riksdagen måtte i fråga om § 6 riksdagsordningen med avslag å utskottets förslag bifalla herr P. Albin Hanssons motion;

dels att riksdagen måtte ifråga om § 9 riksdagsordningen med avslag å utskottets förslag bifalla herr Molins i Dombäcksmark motion;

dels att riksdagen i fråga om § 16 riksdagsordningen måtte med avslag å utskottets förslag bifalla herr Vennerströms m. fl. reservation;

dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån rätt att utan personlig inställelse vid valförrättning avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare må kunna medgivas dels andra genom utövning av tjänst eller yrke från personlig inställelse vid valförrättning hindrade medborgaregrupper än dem, som äro i utskottets förslag upptagna, dels personer som av sjukdom eller lyte äro förhindrade att inställa sig, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må kunna föranleda.

e) **vid punkten 4:o) i utskottets hemställan**

av herr *Clason*, som ansett att då utskottet anslutit sig till principen att lämna tillfälle till ingivande av valsedel utan personlig inställelse vid valförrättningen åt väljare, för vilka oöverkomligt hinder föreligger mot sådan inställelse, utskottet bort med anledning av herr Olssons i Kullenbergstorp motion i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, under vilka villkor sådan rätt bör medgivas personer, som av sjukdom eller lyte äro förhindrade att inställa sig vid valförrättningen.